

Aningaasaqarnermut Nunanullu allanut Naalakkersuisoqarfik

2008-mi Aningaasaqarnikkut Ingerlatsineq
pillugu Nalunaarut

2008-mi
Aningaasaqarnikkut
Ingerlatsineq
pillugu
Nalunaarut

1.	Aallaqqaasiut	4
2.	Isertitakinnerit	6
2.1	Pisortat ikiorsiissutaat siunnerfilikkat.	6
2.2	Isertitat pillugit kisitsisitigut paasissutissat	7
2.3	Akissarsiat minnerpaaffissaat inorlugit isertitat.	8
3.	Inuussutissarsiutini siuariartorfiusuni ineriartorneq aamma sulisinnaasunik piumasaqarneq.	12
3.1	Aatsitassarsiornermut tunngasut	12
3.2	Aluminiumimik suliffissuit	15
3.3	Sanaartornermut tunngasut	16
3.4	Pisortat	16
3.5	Inuussutissarsiorfiit sulisunik sippoqarfiusut	17
4.	Ilinniartitaanikkut suliniutinut toqqammavitsigut piumasaqaatit	20
4.1	Ilinniartitaanikkut suliniarnerit	20
4.2	Meeqqat inuusuttullu.	22
4.3	Meeqqat atuarfiat.	24
4.4	Ineqarnermut tunngasut.	27
5.	Ilinnialernissamut suliffeqalernissamullu aningaasaqarnikkut kajumissaatit	34
5.1	Sulilernissamut aningaasatigut kajumissaatit	35
5.2	Akilerartarnermi isumaginninnermilu inatsisini ataqatigiissitsinermi ajornartorsiutit	40
6.	Aningaasatigut ingerlatsinermi toqqammaviit tullerriiaanerillu	42
6.1	Aningaasatigut ingerlatsinerup atasinnaassusia	42
6.2	Pisortat isumaqatigiissutaat.	45
6.3	Aaqqissuussaaneramik iluarsaaqqinneq.	47
	Ilanngussaq A. Aningaasaqarnikkut inissisimaneq	51

SIULEQUT

Meeqqat inuusuttullu tamarmik ilinniartitaanikkut periarfigissaartillugit toqqissisimanartunik toqqam-maveqarnissaat Naalackersuisut kissaatigaat. Anguniagaq tassaavoq inuunermi periarfissarpasuit iluaqutiginiarnerini kinaluunniit alliariornermini atuk-kamigut killilerneqarsimanginnissaa. Taamaattumik siunissami aningaasanut inatsisissatut siunnersuutis-sani meeqqat inuusuttullu atugarliornerpaat atugaasa pitsaanerulersinnissaat suliniuteqarfigineqartussani pingaarnerpaat ilagissavaat.

Inuiaqatigiinni innuttaaqataasunut ataasiakkaanut nuussinikkut isertitat annertusineqarnissaat akut-tunngitsumik naalackersuilluni sulinikkut kissaatigi-neqartarput, assersuutigalugu siusinaarlutik pensio-nisialinnut imaluunniit ilaqtariinnut meeralinnut. Ilutigisaanik sullinneqarnissamut naatsorsuutigisat, utoqqaat amerlanerulernerat aamma inuunermi pissusilersuutitigut nappaatit amerliartorneri pissu-tigalugit peqqinnissaqarfimmi isumaginninnermilu aningaasartuutit tatisimaneqalersimapput. Pisortat aningaasartuutaat annertusiartuinnartut akileraarutit akitsuutillu qaffatsinnerisigut ataa-vartumik aningaasalorneqarsinnaanngillat. Inuus-sutissarsiutit nutaat ineriartortinnerisigut aamma

inuussutissarsiutit pioreersut sunniuteqarluarneru-lersinnerigut aningaasaqarnikkut siuariartornikkut siunissami atugarissaarnikkut pitsannguutissanut tunngaviusut pilersinneqassapput.

Inuit ikinnerusut pisortat karsiinit nuussinikkut tapiis-sutiniillu isumalluuteqarunnaassapput. Nuussinikkut isertitat sanngiinnerpaanut sammitinneqalissapput, suliffiillu attatiinnarnissaannut tapiissutit atorun-naarsinneqarlutik. Akerlianillu inuit amerlanerusut pikkorissarnerni peqataassapput inuussutissarsiutin-ilu nutaani sulilernissaannut ikiorneqarlutik. Tama-tuma kingunerissavaa ilaqtariinnut ataasiakkaanut, nunatta karsianut kommunillu karsiinut isertitat annertusiartortut.

2008-mi Aningaasaqarnikkut ingerlatsineq pillugu nalunaarummi ukiuni aggersuni suliffeqarnissamut periarfissarpasuit, aamma periarfissat inuiaqati-giinnut kalaallinut tamanut qanoq iluaqutaasumik atorneqarsinnaanerit naalackersuisunit saqqummi-unneqassapput.

Aleqa Hammond – Aningaasanut Nunanullu allanut Naalackersuisoq

1. AALLAQQAASIUT

Kalaallit Nunaata aningaasarsionera ingerlalluarpoq. Siuariartorneq annertuvoq suliffissaaleqisullu ikit-suinnaallutik. Taamaattorli nunatta karsiata aningaasaqarnera tatisimaneqarluni. Pisortaniit sulinneqar-nissamik naatsorsuutigisat annertuujupput, nunattalu karsiata aningaasartuutai isertitanit sukkanerusumik annertusiartorlutik.

Ilaqutariippassuit aningaasaqarnermikkut ataqati-giissitsinissamik ajornartorsiorput. Amerlanerni tamanna ilaqutariit inissisimanerisa pitsaanerulersis-sinnissaanut kajumissaataasarpoq. Tamanna pisin-naavoq ilinniagaqalernikkut, inuussutissarsiutip taar-serneqarneratigut imaluunniit nunap ilaanut allamut suliffeqarnissamut pitsaanerususumik periarfissaqar-tumut nuunnikkut. Allanili aningaasaqarnikkut ilunger-sunartorsionerup kingunerisarpaa nuussinikkut iser-titat qaffasinnerusut, akit appasinnerulernissaannut imaluunniit suliffeqarfinnut tapiissuteqarnissamik nunatta karsiata tamakku qulakkeerneqarnissaannut naatsorsuutigisaqalernerq.

Inuussutissarsiutillu aqqissugaanerinut nunassittar-nerullu pissusianik inuit ilaasa appasissumik iserti-taqtuarnissaannik aalajangiussisimasunik nunatta karsiani aningaasat tapiissutitut ator-neqarnissaat Naalakkersuisunit tulluurtutut isigineqanngilaq. Tamanna aningaasaqarnikkut siuariartunnginnermik, pisortat aningaasartuutaasa qaffakkiartornerinik aamma akitsuutitut nutaanut imaluunniit akileraaru-tit qaffanneqarnissaannut kinguneqartitsisarpoq.

Akerlianilli taakku sanaartornermi, takornariaqar-nermi, aatsitassarsioneremi, peqqinnissaqarfimmi, isumaginninnermi ilinniartitaanernilu suliffissaqar-nermut periarfissani pitsaasuni ator-neqassapput, ilaatigullu ukialuiat qaangiuppata aluminiumimik

tunisassionerup iluani suliffissatigut periarfissani nutaani.

Suliffissatigut periarfissat nutaat iluaqutiginissaan-nut ilinniartitaanikkut suliniutinik annertuunik Naal-akkersuisut aallartitaqarput. Anguniagaq tassaavoq inuit amerlanerusut sulilernissaat amerlanerusullu akilerneqarluartumik suliffeqalernissaat. Tamatuma qulakkiissavaa aningaasaqarnikkut siuariartorne-rup aalajangiussimaneqarnissaa. Namminersortuni aningaasarsionikkut siuariartorneq taamaalillunilu akileraarutitigut isertitat qaffakkiartorneri peqqin-nissaqarfimmi, isumaginninnermi ilinniartitaanermilu tunngaviusumik atugarissaarnikkut akiliutaasartut pitsaanerulersissavaat kiisalu aningaasaqarnikkut atugarliornerpaat pitsaanerususumik ikiorserneqarnis-saat qulakkeerneqarluni.

Ilinniartitaanikkut suliniutinut ilassutaasinnaasunik suliniutinik naalakkersuisut ukiuni aggersuni aal-lussaqarniarput. Naammangilaq ilinniartitaanikkut arlalissuarnik periarfissaqartitsineq. Peqataasut aamma meeqqat atuarfianniit naammattunik tun-ngaveqassapput aamma atuarfiup avataani allanik pissuseqassanngilaq iliniartitaanikkut periarfissat ator-neqanngitsoornerinik imaluunniit ilinniartitaane-rit suliffeqalerner-mik kinguneqannginnerinik sun-niuteqartitsisunik.

Inuusuttut ilaannut angerlarsimaffimmi ajornartor-siutit kingunerisinnaavaat atuarnerup amigalerner-a iliniarnerullu pisariaqartumik aallunneqarnissaanut aporfiusinnaalluni. Meeqqat alliar-tornerinut anga-joqqaat akisussaasuupput, ilaannikkulli meeqqamut ilaqutariinnulluunniit pisortat ikiorsisariaqarnissaat pisariaqarsinnaavoq.

Naalakkersuisut ukiuni aggersuni kommunit suleqatigalugit meeqqat tamarmik toqqissisimasumik peroriartornissaasa pitsaasumillu ilinniagaqarnissaasa qulakkeerneqarnissaa annertunerusumik isiginiasavaat.

Atuarnermi siusissumi ilikkagaqannginneq amerlanertigut atuartup kingusinnerusukkut atuarnerani angumersinissani ajornartorsiutigisarpaa. Amerlanerusut piginnaalersitsisumik ilinniagaqalernissaannut tunngaviusoq taamaattumik tassaavoq meeqqat atuarfiat ingerlalluartoq. Atuarficialak augustip aallaqqaataani 2003-mi atulersinneqarpoq. Atuartut ilinniartitsissutitigut inooqataanikkullu pitsaanerusumik tunngaveqalernissaannik siunertaqarpoq.

Atuartut siulliit Atuarficialammi ilinniartitsinikkut tunngaviit nutaat malillugit atuartinneqarsimasut 2008-mi meeqqat atuarfiat qimassavaat. Tamatuma kingorna Naalakkersuisut atuarficialaap nalilersorneqarnera aallartissavaat. Naalakkersuisut ilaatigut nalilersussavaat illoqarfinni nunaqarfinnilu atuartut inuiaqatigiinni nutaaliaasuni inooqataanissamut aamma nunani tamalaanisut qaffasitsigisumik ilinniarnermik ingerlaqarsinnaalerlutik ilisimasassanik pisinnaassanillu pisariaqartunik pissarsisimanersut.

Suliffissatigut periarfissat nutaat iluaqutigineqartussanngorpata nuttarsinnaaneq aalajangiisuulluinassaaq. Suliffissaqarniarluni ilinniagaqarniarlunilu nuunnissaq pisariaqarsinnaavoq. Illoqarfinnili ilinniarissamut suliffeqarnissamullu pitsaasunik periarfissalinni inissamik pissarsinnaaneq ajornakusoorsinnaasarpoq. Tamannalu killeqartumik suliffitsigut periarfissaqartuneersut nunap ilaani allami suliffissarsiornissamut imaluunniit ilinniagaqarnissamut tunuarsimaartitsisarluni.

Nunap ilaani siuariartorfiusuni inissianik amerlanerusunik pissarsiniarnermut pisortat qanoq peqataasinnaanerannut Naalakkersuisut ukiuni aggersuni isiginninnerussapput.

Sulineq imminut akilersinnaassaaq. Ilaqutariit isertitaat qaffakkaangata atuinissamut qanoq anner-tutigisut sinnerunnersut akileraarternerit aamma isumaginninnikkut nuussisarnerit sunniuteqartuupput. Ineqarnermut tapiissuteqartarnernut, meeqqanut tapiissutitut aamma ulluunerani paaqqinnittarfinnut akiliutit akilernissaannut tapiissutitut akissarsiaqartup isertitai apeqqutaasarput. Isertitat qaffakkaangata, pisortaniit akiliutaasartut annertussusaat annikillisarput. Pisortat akiliutaat akissarsiat minnerpaaffiannut qanippata inuup nuussinikkut isertitaqartup suliffeqalernerani isertitaaniit atorsinnaasai annikitsuinnarmik qaffassimanissaat aarlerinarsinnaavoq. Aamma ilinniagaqanngitsut ilinniarnermik naammassisaqartut qaffasinnerusumillu akissarsiaqalersut misigisinnaapput pisortanit tapiissutit annikinnerulernerisigut akissarsiat qaffaataasa annertunersaat akiliutitut atortarlugit.

Inooqataanermi akileraarutitigullu inatsisunik allanguinerit ilinniagaqarnissamut suliffeqarnissamullu kajumissuseqarnermik annerulersitsisumik isertitaqarnikkut nuussinerit assigiinngitsut akornanni ataqatigiinnerit Naalakkersuisut siunissami isiginiar-niarpaat.

2. ISERTITAKINNERIT

Inuiaqatigiinni innutaaqataasunut ataasiakkaanut nuussinikkut isertitat annertusineqarnissaat akut-tunngitsumik naalakkersuilluni sulinikkut kissaa-tigineqartarput, assersuutigalugu siusinaarlutik pensionisialinnut imaluunniit ilaqutariinnut meeralin-nut. Tamanna innuttaasut taakkorpiaat innuttaasut sinnerinut naleqqiullutik aningaasaqarnikkut ajorne-rusumik inissisimanerannik ilimagisaqarneq aallaavi-galugu amerlanertigut pisarpoq.

Kapitalimi matumani inoqutigiinnut isertitakinner-paajusunut suut ilisarnaataanersut misissorneqas-saaq. Ilaqutariit suliffeqartut, kisiannili ulloq naallugu suliffeqartumut akissarsiat appasinnerpaat inorlugit isertitaqartut pingaartumik isiginiarneqassapput. Inerniliisoqarpoq ilaqutariit nunap ilaani sumi najuga-qarnersut immikkut sunniuteqartartoq.

Ilaqutariit qaffasinnerusumik isertitaqalernissaannut qanoq ikiorserneqassanersut aalajangiisoqassatillugu aningaasaqarnikkut atugarliornerpaanut suut ilisar-naataanersut ilisimassallugit pingaaruteqartuuvoq. Siunnerfilikkamik suliniuteqarneq annertuumik sun-niuteqarsinnaavoq, ilutigisaanillu nunatta karsianut kommuninullu aningaasartuutit ikinnerulernerannik kinguneqarsinnaalluni.

2.1 Pisortat ikiorsiissutaat siunnerfilikkat

Pisortat nuussinikkut isertitarititaat qaffannerisigut atugarliornerpaat ikiorserneqarnerat amerlasuutigut naleqquttuuneq ajorpoq. Nuussinikkut isertitat qaf-fasinnerusut nunatta karsianut kommunillu karsiinut tatisisarput assersuutigalugu meeqqat atuarfinni peqqinnissaqarfimmilu sullissinerit pitsaanerulernis-saannut pisortat aningaasassaasa ikinnerulernerannik kinguneqartarluni.

Nuussinikkut isertitat qaffasinnerusut aamma nammineq pilersulernissamut aningaasaqarnikkut kajumissaataasinnaasut killeqartilerninnaavaat. Nuussinikkut isertitat tapiissutillu qaffasinnerisigut tulluunngitsumik nunassittarnerit pissuseqarnerat naleqqutinngitsumillu inuussutissarsiutit aqqis-sugaanerat aalajangiussimanerannut pisortat pe-qataasinnaapput. Akerlianilli isertitakkinnerpaat ilinniagaqalernissaannut, inuussutissarsiutip taar-serneqarnissaanut imaluunniit nunap ilaanut allamut nuunnissaannut pilersaarneqarsinnaapput, tamatuma isertitaqarnikkut periarfissaat pitsaanerulersissap-pagu. Sulisinnaasut allannguissamut piareersimasut ataavartumik isertitat pitsanngornissaannut qulak-keerinninnissinnaapput ilutigisaanillu pisortat karsii tatisimaneqarnerat oqilisaaffigalugu.

Atugarliornerpaat ilisarnaataat ilisimaneqalerpat inuit sorliit pisortanit ikiorserneqartariaqartut aalajangiiffigineqarnissaat ajornannginnerulissaaq. Ilutigisaanillu suliniutissap pisariaqartinneqartup siunnerfilernissaa ajornannginnerulissaaq. Nunap ilaani inuussutissarsiutinilu pitsaasumik suliffissaqar-titsisuni ilinniagaqalernissamut tapiissutit aamma ilaqutariit aallartinnissaannut ikiorsiinerit amerlasuu-tigut ilaqutariit isertitaqarnerisigut kivissinnaavaat ilutigisaanillu pisortat karsiinut nuussinikkut isertitat pisariaqartinneqartut annikillisinneqarlutik.

2.2 Isertitat pillugit kisitsisitigut paasissutissat

Immikkoortumi tassani aningaasaqarnikkut pigis-saartuunnginnerpaat paasiniarlugit isertitat pillugit kisitsisitigut paasissutissat misissorneqassap-put. Isertitat pillugit kisitsisitigut paasissutissalli killeqartitsippot. Atuinissamut periarfissanik kisit-sisitigut paasissutissat tamakkiisumik assiliamik takutitsinngillat, pingaartumik isertitakkinnerpaat pillugit. Isumaginninnikkut ikiorsiissutit, akileraaru-sersorneqartussaangitsut ilaatinneqanngillat, soorlu aamma assersuutigalugu nammineq aalisarnermiit piniarnermillu pinngorfeqartunik atuinerup nalinga ilaatinneqanngitsoq.

2005-imut isertitat pillugit kisitsisitigut paasissutis-sat Naatsorsueqqissaartarfimmeersut takutippaat isertitatigut nunat immikkoortuini annertuumik assi-giinngitsoqartoq. Kommunit aggornerisa avataaniit-tut aamma Ivittuut eqqarsaatigissanngikkaanni taava Nuup kommuniani innuttaasut agguaqatigiissitsiner-mi qaffasinnerpaajullutik 221.000 kr.-inik akileraaru-serneqartussanik isertitaqarput. Illuatungaaniippoq Kangaatsiaq inuk ataaseq agguaqatigiissitsinermi 102.000 kr.-inik isertitaqarsimalluni. Tassa Nuummi agguaqatigiissitsinermi isertitat affaanit annikinne-rulaartut. Nalinginnaasumik Avannaani aamma Tunumi isertitat nunap immikkoortuinit allanit appasinnerup-put, aamma illoqarfinnut naleqqiullutik nunaqarfinni appasinnerullutik.

Inuit Kalaallit Nunaata avataani inunngorsimasut isertitaat inunnit Kalaallit Nunaanni inunngorsima-sunit malunnaatilimmik annertunerupput. Inuit taakku amerlanersaat sulisut tikisitaapput ukiuni ikitsuin-narni Kalaallit Nunaanni najugaqartuusartut. Taakku qaffasissunik isertitaqarput, tassa agguaqatigiissil-lugu qaffasinnerusumik ilinniagaqarsimasuugamik, sulisunik amigaateqarfiusuni atorfeqartuullutik.

Isertitat pillugit kisitsisitigut paasissutissani ilin-niagaqartut amerlaqaat, akerlianilli ilinniagaqarneq siunissami isertitat qaffannissaannut kinguneqartus-saalluni. Isertitat pillugit kisitsisitigut paasissutissani ukiumi ataatsimi isertitat agguarneqarneri isigisarpai. Inuuneq naallugu agguarneq isigineqassappat qular-nanngitsumik qaffasissumik ilinniagaqartut isertitat pillugit kisitsisitigut paasissutissat appasinnertaan-niittut ikitsuinnaassapput. Pigissaartuunnginnerpaat akornanni ilinniartorpassuit ilaanerannut tamanna ajornartorsiuteqartoqarneranut takussutissaanngi-laq, kisiannili ilinniagaqartut maannakkut isertitaqar-nermut naleqqiullugu inuunermi tamarmi isertitassat annertunerusumik salliutitsinerannut takutissaalluni.

2.3 Akissarsiat minnerpaaffissaat inorlugit isertitat

Sulisinnaasut imatut nassuiarneqarsinnaapput innuttaasut ilaat suliffeqareersut imaluunniit suliffeqarnissamik kissaateqartut, piffissallu sivikitsuinnaap iluani sulilersinnaasut.

Innuttaasut ilaannut sulisinnaasunut, pisortani ulloq naallugu sulisup ilinniagaqarsimannngitsumut isertitai inorlugit isertitaqartunut suut ilisarnaataanersut tulliuttumi misissorneqassapput.

Nunap ilaata iluani imaluunniit inuussutissarsiutip ataatsip iluani arlallit ilinniagaqarsimannngitsut isertitaannit appasinnerusunik isertitaqartoqarpata tamatuma takutippaa isertitat pikkorissarnikkut, inuussutissarsiutip taarsernissaanut ikiorneqarnikkut imaluunniit nunap ilaanut suliffissaqarnikkut pitsaaneruserumik periarfissaqartumut nuunnissamut ikiorserneqarnikkut qaffanneqarsinnaasut.

Isertitat akileraaruserneqartussat tamaasa pillugit naatsorsuinerit aallaavigineqassapput. Isertitat akileraaruserneqartussaasut tassaapput isertitat tamarmiusut akileraarutigineqartussat ilanngaatigeerlugit, tassa nalinginnaasumik ilanngaatit 10.000 kr.-iusut isertitaqarnermulluunniit atatillugu aningaasartuutaasimasunut ilanngaatit.

Isertitat akileraaruserneqartussat akileraaruteqartartut naapertorlugit naatsorsorneqarsimapput, tassa isertitat aappariit ataatsimut akileraartussat aamma allat kisimiittut akileraartussat ataatsimoor-tillugit naatsorsorneqarlutik. Angut arnarluunniit ataatsimut akileraartinneqartoq marluullutik aappariullutik isertitaasa akileraaruserneqartussat agguaqatigiissinnerisigut naatsorsuinerimi ilaatinneqarput.

Inuusuttut 18-it inorlugit ukiullit, utoqqaat 62-it sinnerlugit ukiullit aamma inuit ilinniagaqarnersiuteqartut isertitat pillugit kisitsisitigut paasissutissanit peerneqarlutik immikkoortinneqarput. Aamma inuit inuusuttunik, utoqqarnik ilinniagaqartunillu ataatsimut akileraartinneqartut ilaatinneqanngillat. Siusinaartumik pensionisiaqartutaamma ilaatinneqanngillat, paasissutissatigullu peqquteqartumik taakku aapparisaat immikkoortinneqarsinnaasimannngillat.

Inuit immikkoortinneqanngitsut tulliuttumi nassuiarneqarput tassaasut sulisinnaasut, aamma tassaniittut inunnik ataasiakkaanik suliffeqarfinnut piareersimannikkaluartut assersuutigalugu inuit napparsimarnersiuteqartut imaluunniit naartunermtut atatillugu sulinngiffeqartut.

Sulisinnaasunit tamarmiusunit inuit 13.089-it, tassa 43%-it, ukiumut 145.000 kr.-it inorlugit ukiumut akileraaruserneqartussanik isertitaqarput.

Kommuni	Ilinniagaqarsimanngitsoq inorlugu	Katillugit	%
Nanortalik	653	1.048	62,3%
Qaqortoq	662	1.735	38,2%
Narsaq	516	1.070	48,2%
Paamiut	449	933	48,1%
Nuuk	2.236	8.276	27,0%
Maniitsoq	851	1.803	47,2%
Sisimiut	1.198	3.268	36,7%
Kangaatsiaq	494	683	72,3%
Aasiaat	728	1.608	45,3%
Qasigiannugit	348	726	47,9%
Ilulissat	1.134	2.592	43,8%
Qeqertarsuaq	223	498	44,8%
Uummannaq	737	1.298	56,8%
Upernavik	887	1.420	62,5%
Qaanaaq	250	403	62,0%
Tasiilaq	939	1.451	64,7%
Ittoqqortoormiit	159	266	59,8%
Kalaallit Nunaat katillugit 1)	13.089	30.415	43,0%

Tabel 2.1. Sulisinnaasuni inuit ilinniagaqarsimanngitsoq akissarsiaat inorlugit akileraaruserneqartussanik isertitaqartut kommuninut agguarlugit

Isertitat agguarneqarnerat kommuninut agguarsimasoq isigigaanni takuneqarsinnaavoq kommunini Nanortalimmik, Kangaatsiami, Uummannami, Upernavimmi, Qaanaami, Tasiilami aamma Ittoqqortoormiini sulisinnaasut affai sinnerlugit pisortani sulisut ilinniagaqarsimanngitsunit annikinnerusumik isertitaqartuusut.

Kommuni	Illoqarfik	Nunaqarfik
Nanortalik	54,5%	75,6%
Qaqortoq	35,4%	70,3%
Narsaq	51,6%	21,9%
Paamiut	48,2%	47,7%
Nuuk	26,3%	56,8%
Maniitsoq	41,6%	68,6%
Sisimiut	37,9%	29,1%
Kangaatsiaq	65,2%	78,1%
Aasiaat	43,9%	65,9%
Qasigiannugit	47,4%	58,3%
Ilulissat	41,6%	64,8%
Qeqertarsuaq	42,1%	84,1%
Uummannaq	44,9%	71,5%
Upernavik	38,1%	79,4%
Qaanaaq	55,0%	85,2%
Tasiilaq	52,4%	84,7%
Ittoqqortoormiit	59,0%	100,0%
Kalaallit Nunaat katillugit	38,5%	68,3%

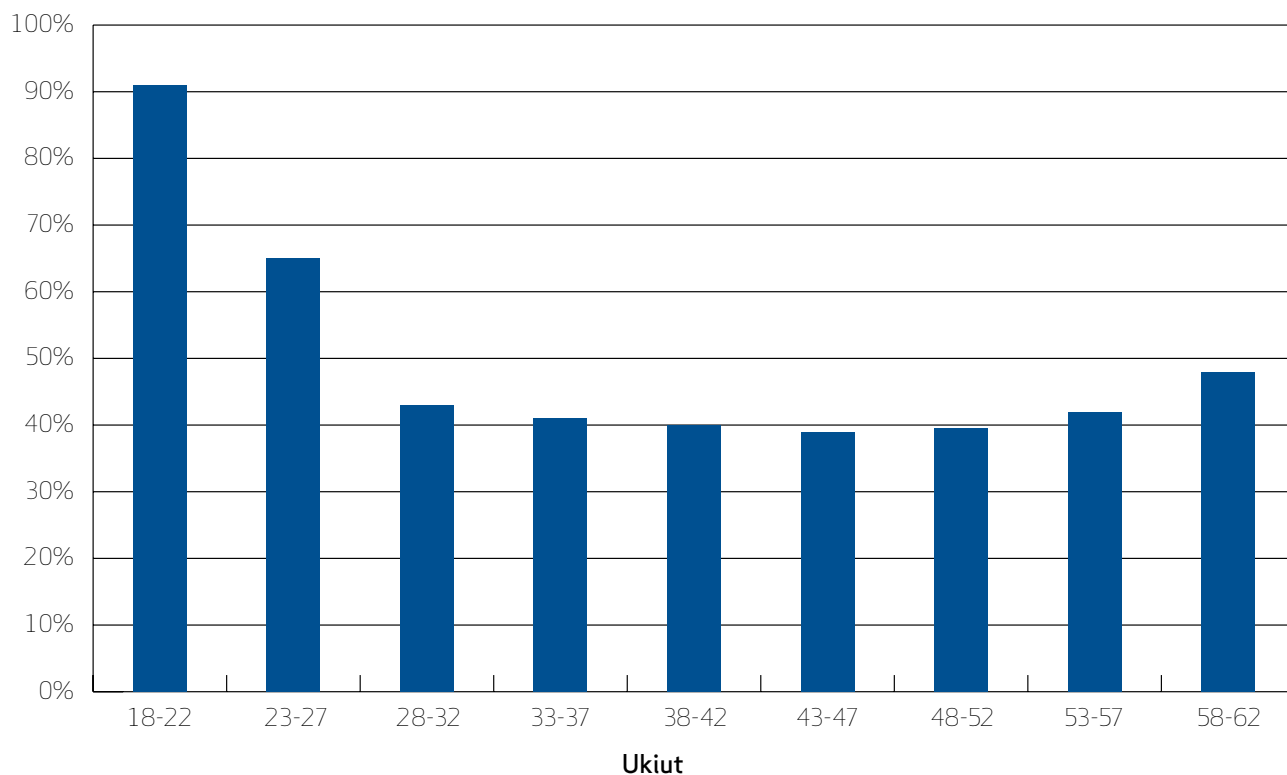
Tabel 2.2. Sulisinnaasut inuit ilinniagaqarsimanngitsoq akissarsiaat inorlugit akileraaruserneqartussanik isertitaqartut procentinngorneri kommuninut aamma illoqarfinnut/nunaqarfinnut agguarlugit

Nunaqarfinni sulisinnaasut 2/3-lii sinnerlugit tassaapput ukiumut 145.000 kr.-it inorlugit akileraaruserneqartussanik isertitaqartut. Kommunit amerlanersaanni taamaalilluni isertitakinnerpaat malunnaatilimmik amerlanersaat illoqarfinnut naleqqiullugu nunaqarfinniippat. Taakkunannga ilaangillat Narsaq aamma Sisimiut, taakkunani Narsarsuarmi aamma Kangerlusuarmi mittarfiit assilissamik allannguisuummata.

1) Tabel-imi kommunit taaneqartut saniatigut ilaatinneqarput inuit Ivittuuneersut, inuit kommunit agguarnerisa avataani najugaqartut aammalu inuit kommunimi sorlermi najuaqarneri aalajangiiffiqineqarsinnaangitsut.

Suliffeqarnikkut ilinniartitaanikkullu ingerlatsinermi suliniutit ataqatigiissinnerisigut isertitat annertusineqarpata tamanna sunniuteqarnerpaajullunilu akikin-nerpaajussaaq. Isumaginninnermi tapiissuteqarnerit aqqutigalugit annertunerusumik naligiissitsinermik pilersitsineq pinnagu inuusutissarsiutini pitsaaner-
 usumik isertitaqarnissamut periarfissaqartunut ataasiakkaat ujaasinissaannut ajornannginnerutinne-
 qassaaq pilerinarnerutinneqarlunilu.

Inuusuttuni 18-22-it akornanni ukiulinni 10%-imik ikinnerusut ilinniagaqarsimanngitsup akissarsiaatut taakkuluunniit sinnerlugit isertitaqarput. Ilinniaga-
 qanngitsut kisitsisinut taakkununnga ilaatinneqan-
 ngimmata inuusuttorpassuit ilinniagaqannginnissaq
 toqqarsimavaat, taamaattorli pisortani sulisut ilin-
 niagaqarsimanngitsut akissarsiaat assigalugit akis-
 sarsiaqarsinnaanatik. Tassani ilimanarpoq inuusuttut
 pineqartut ulloq naallugu suliffeqarsimanngitsuusut.
 Sulisinnaasunik annertuumik amigaaqartoqarnera

Titartagaq 2.1. Sulisinnaasuni ilinniagaqarsimanngitsut akissarsiaat inorlugit isertitaqartut inuit amerlassusaat qanoq ukioqarnermut agguarlugit (siusinaartumik pensionisiaqartut ilanngullugit)

pissutigalugu tamanna tulluangilaq. Inuusuttorpasuit ilinnialersimannginnerat imaluunniit iluameersumik suliffeqalersimannginnerat Naalakkersuisunit annertuumik ernunartinneqarpoq.

Paasissutissat pigineqartut innuttaasut sulinerat taakkulu isertitaat pillugit paasissutissanut assersuunneqarsinnaasimanngillat. Inuilli inuussutissarsiutigalugu allagartaqartut sulisinnaasunut isertitakinnerpaanut ilaasuunersut misissorneqarsinnaasimavoq. Inuussutissarsiutigalugu allagataq innunut piniarnermit, aallaaniarnermit aalisarnermiillu minnerpaamik 50%-imik tamakkiisumik isertitaqartunut tunniunneqartarpoq. Tassani pineqarsinnaapput piniarnermiit aamma angallatinit 150 BRT-imik annikinnerusumit aalisarnermiit isertitat.

Inuit inuussutissarsiutigalugu allagartaqartut illoqarfinni najugaqartut akornanni 35,7%-it ilinniagaqarsimanngitsut akissarsiaat sinnerlugit isertitaqarput, innunili taakkunani nunaqarfinni najugaqartuni taamaallaat 14,5%-iulluni. Isertitakinnerpaajusuni aalisartut piniartullu innuttaasunit taakkunani najugaqartunit allanit amerlanerupput.

Ataasiakkaanut aalisarnermiit piniarnermiillu naamaginartumik isertitaqarsinnaaneq ajornanngilaq, aalisartunullu piniartunullu amerlanerpaanut inuussutissarsiutinut allanut nuunnikkut malunnaatilimmik isertitaqarnikkut siuariartoqarsinnaavoq. Ilutigisaanik taamatut nuuttoqarnera aamma inuussutissarsiummik ingerlatsiinnartunut isertitat pitsaanerulersissinneqarsinnaapput, tassa taakku piniarnissamut periarfissaat pitsaanerulissammata.

Piniartunut inuussutissarsiummik ingerlatitsiinnartunut isertitaqarnissamut periarfissat pitsaane-

rulersissinniarlugit naalakkersuisut pilersaarput aalisarnerq piniarnerlu pillugit inatsisartut inatsisaat allangortinniarlugu, inuussutissarsiutigalugu piniartut takornariarnermik inuussutissarsiummiit isertitaqarsinnaasunngorlugit inuussutissarsiummut allagartaq annaanngikkaluarlugu.

Inuit ataatsimut akileraartinneqartut aamma kisermaat akornanni isertitat annertuumik assigiinnginnerat paasineqarsinnaavoq. Ataatsimut akileraartinneqartut 12.000-iusut akornanni 28,2%-it isertitakinnerpaatut isertitaqartuupput, kisermaalli akornanni 53,1%-it isertitakinnerpaanut ilaallutik. Tamatumunnga pissutaasut ilaat tassaavoq inuusuttorpassuit, nalinginnaasumik isertitakinnerpaajusut, aamma kisermaajummata.

3. INUUSSUTISSARSIUTINI SIUARIARTORFIUSUNI INERIARTORNEQ AAMMA SULISINNAASUNIK PIUMASAQARNEQ

Ukiuni aggersuni aatsitassarsiornerup ineriartorneranut Naalackersuisut annertuumik naatsorsuutigisagarput, ilinniartitaanikkullu sulisinnaasullu allamik ilinniaqqinnissaannut annertuumik unamminartoqarluni. Nalilerneqarpoq ukiut tallimat qaangiuppata Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorfiit ingerlasut arfineq marluujumaartut. Tamatuma kingunerisinnaavaa Nalunami guultisiorfimmi aamma Seqi olivinisorfimmi maannakkut sulisut 210-iusuniit aatsitassarsiorfinni arfineq marlunni sulisut katillugit 1.500-it aatsitassarsiorfinni toqqaannartumik sulisut amerleriarnerat

Naalackersuisut aluminiumileriffik Alcoa suleqatigalugu Kalaallit Nunaanni aluminiumileriffimmik pilersitsisoqarnissaanut periarfissanik misissuineq aallartissimavaat. Pilersaarut naammassineqasappat sulisinnaasunik ujartuinerup malunnaatillimmik annertusineranik tamanna kinguneqassaaq. Sanaartornerup nalaani naatsorsuutigineqarpoq inuit 4.000-it sinnerlugit toqqaannartumik toqqaannangitsumillu sulisorineqassasut. Ingerlatsinerup nalaani missiliorneqarpoq sulisut 600-it missaaniittut atorfissaqartinneqassasut.

Aatsitassarsiorneq aluminiumileriffillu inuussutisarsisutini kisiartaanngillat sulisinnaasunik pisariqartinneqartut sulisussarsinissaminnik ajornartorsiuteqartussaasut. Kalaallit Nunaanni Sulisitsisut Peqatigiiffiat suliffeqarfinni ilaasortaasut akornanni misissuineq tunngavigalugu naliliivoq sanaartornerup iluani 2007-imi ilinniarsimasunik 520-nik amigaateqartoqarsimasoq. Tamatuma saniatigut isumaginninnerup, peqqinnissaqarfiup atuartitsinerullu iluini sulisunik ilinniarsimasunik annertuumik amigaateqartoqarpoq.

3.1 Aatsitassarsiornermut tunngasut

Aatsitassarsiorfinni suliffiit ilaannik najugaqavissut amerlinissaannut tunngavisoq tassaavoq immikkoortup taassuma sukkasuumik ineriartortup iluani siunnerfilikkamik ilinniartitaanerit ingerlanneqarnissaat.

Ullumikkut Kalaallit Nunaanni aatsitassarsiorfiit ingerlasut marluupput, Maniitsup eqqaani Seqinner-susaami olivinisorfik aamma Nanortallip eqqaani Nalunami guultisiorfik. Ukiut tallimat ingerlanerini aatsitassarsiorfiit suli tallimanik ammarneqarsinnaanera naalackersuisunit ilimanarluinnartutut isigineqarpoq.

Canadamiut ingerlatseqatigiiffiat International Molybdenum Plc. Avannaani Molybdænileriffeqarnisamat periarfissanik misissuisimavoq. Molybdæni tarnutissatut saviminernillu akoorutitut naleqqulluurtusoq, saviminernik tunisassiornermi atorneqartarpoq. Ingerlatseqatigiiffik pilersaarutip imminut akilersinnaanerani nalilersuilluni imminut akilersinnaassutsimik misissuinerimik ingerlataqarpoq.

Molybdænileriffik ammarneqarpat naatsorsuutigineqarpoq sanaartorfiusup nalaani, ukiunik pingasunik sivirususeqartussami, inuit 5-600-it sulisinneqassasut. Tamatuma kingorna naatsorsuutigineqarpoq aatsitassarsiorfimmik ingerlatsinerup nalaani inunnik 300-400-nik sulisoqarumaartoq.

Tuluit nunaanni ingerlatseqatigiiffik Angus & Ross-ip Uummannap eqqaani Mamoriliup qaarusuini aqerlummik aamma zinkimik sinneruttut iluaqutigineqarsinnaanersut misissorpai. Aamma qaarusutoqqap eqqaani allanik iluaqutigineqarsinnaasunik peqarnerisq misissuisoqarpoq. Qaarusuup 2008-mi ammaqqinneqarnissaa siunertaralugu imminut akilersinnaanerani misissuineq ingerlatseqatigiiffimmit ingerlanneqar-

poq. Aqerlumik zinkimillu piaaffik ammaqquissappat naatsorsuutigineqarpoq inuit 110-it sulisinneqasasut.

Canadamiut ingerlatseqatigiiffiat True North Gemanna tikillugu Nuummot qanittumi Qeqertarsuatsiaat eqqaanni rubineqarfinnik safireqarfinnillu sumiiffinnik 18-inik takutitsererpoq. Ingerlatseqatigiiffik naliliivoq sumiiffiit sisamat aningaasaqarnikut periarfissaqarluartuusut naatsorsuutigalugulu imminut akilersinnaassusiinik misissuinerit 2008-p aallartinnerani tunniutissallugit. Rubinimik safirimillu piaaffik ammarneqarpat naatsorsuutigineqarpoq inuit 40-t sulissasut.

Australiamiut ingerlatseqatigiiffiat Rimbal Pty Ltd. Narsap eqqaani aatsitassamik eudialyt-imik peqarfiit nunap assiliorfigai. Eudialyt-i saviminernik zirkonium-imik, sisammik akuutillugu ator neqartartumik; niobium-imik, assersuutigalugu oqarasuaatinut angallakkanut immikkut akuutillugu ator neqartartumik aamma tantalum-imik assersuutigalugu ruujorinut akuutillugu ator neqartartumik niuerner mi iluaqutigineqarsinnaasunik akoqarpoq. Ingerlatseqatigiiffiup pilersaarutigaa imminut akilersinnaassutsimik misissuineq 2008-p aallartinnerani tunniutissallugu. Eudialytsimik piaaffik ammarneqassappat sulisut 80-it missaaniittut ilimagineqarput.

Canadamiut ingerlatseqatigiiffiata Hudson Resources-ip Kangerlussuup kujataani 2004-mi aamma 2006-imi diamantinik ujaasineq iluatsilluartoq ingerlassimavaa. Ingerlatseqatigiiffiup naatsorsuutigaa imminut akilersinnaassutsimik misissuineq 2009-mi suliarissallugu. Piaaffik ammarneqassappat naatsorsuutigineqarpoq inuit 500-it missaaniittut sulissasut.

Ataatsimut isigalugu aatsitassanik piiaanerup ukiut tallimat ingerlanerini aatsitassarsiornermi toqqaanartumik sulisut 1.500-it missaaniittut sulilerneranik kinguneqarsinnaavoq. Taakkua affaasa missaaniittut piiaaffinni toqqaanartumik sulisussaassapput. Affaasa aappaat assersuutigalugu nerisassiornermi, illusimaffinni aamma allaffissornermi sulisussaassapput.

Tamatuma saniatigut aatsitassarsiornermik ingerlatsinerit piiaaffinnut nioqqutissanik kiffartuussinernillu pilersuiner mi toqqaannangitsumik annikigisassannangitsumik sulisoqarnissaanik kinguneqassaaq.

Aamma Kalaallit Nunaanni uuliaqarsinnaaneramik annertuumik soqutiginnittoqarpoq. Danskit naalagaaffiat suleqatigalugu Naalakkersuisut ingerlatseqatigiiffinnit soorlu DONG Energy-mit, Chevron-imit, ExxonMobil Husky-mit, Cairn-imit aamma NUNAOIL-imit 2006-imi suliarinnittussarsiuussinermut atatillugu Qeqertarsuup Kitaani blokkini suliarinnittussarsiuunneqartunit arfineq pingasunit akuersissuteqarnissamut qinnuteqaatit arfineq marluk tigusimavaat.

Tamatuma saniatigut Cairn NUNAOIL peqatigalugu alorniusat avannamukartut 60 aamma 63-ip akornanni immikkoortunut marlunnut akuersissutinik pissarsisimavoq. Kiisalu Encana 2002-mi aamma 2005-imi, aamma Nunaoil peqatigalugu, Kalaallit Nunaata Kitaani immikkoortunut marlunnut akuersissutinik pissarsisimavoq. 2007-mi akuersissutinut taakkununga Cairn-i peqataasutut ilanngussimavoq.

Uuliap iluaqutigineqarnissaannut aalajangersimasumik pilersaaruteqarnissaata tungaanut naatsorsuutigineqarpoq ukiut qulit sivikinnerpaamik inger-

lassasut. Taamaattorli maannangaaq pingaarpoq siunissami uuliasuulernissamut sulisinnaasunik piginnaanngorsaanaissaq aallartinneqarpat. 2008-mi upernaakkut anguniagaavoq Qeqertarsuup kitaani aallaaviusinnaasunik misissuulernissaq. Aallaaviusinnaasunik misissuinerit taakku Kalaallit Nunaanni uuliasiornermut atatillugu sulisinnaasutigut sutigullu ilinniartitaanernik pisariaqartitsiumaarnernik mis-siliuisinnaaneq pitsaanerulersissavaa.

Naalakkersuisut pingaaruteqarluinnartutut isigaat aatsitassarsiornermi qaffasissutsini tamani aamma suliaqarfiusinnaasuni tamani sulisussanik pissarsiornermi taakku amerlanersaat sulisinnaasunit nunaqavissunit pissarsiarineqarnissaat qulakkiissallugu. Aammattaaq suliasani allanut suliakkiunneqartuni suliffeqarfinnilu pilersuisassat ilaat amerlanersaat kalaallit suliffeqarfiinit isumagineqarnissaat qulakkeerneqartussaavoq.

Aatsitassarsiornermut sulisussarsiornermi pikkoris-saannermut atatillugu pilersaarusiorneq annertuutigut ingerlatassat suut aallartinneqarumaarnerannik ingerlatassallu qanoq annertiginissaannik naatsorsuuteqarneranik nalilersuinerimik tunngaveqartussaavoq. Taamaattumik aatsitassanik piiaaffinnut misissuuartunullu qanittumik attaveqarnissaq pisariaqarpoq. Aammattaaq suliap ingerlanerani siusissorujussuarmi kommunit peqataatinneqassapput.

Aatsitassarsiorfiit ingerlatassatik misissuilluni ingerlatanik aalajangersimasunit angusat tunngavigalugit pilersaarusiortarpaat, ilaatigullu aatsitassat ataa-siakkaat akiisa ineriartornissaat. Kalaallit Nunaata piareersimanissaa pingaartuuvoq, taamaattumillu illoqarfinni qitiusumilu suliffeqarnermut oqartussat aatsitassarsiorfiup ammarneqarnissaa pillugu inaar-

taasumik aalajangiisoqartinnagu ilinniartitaanernik aallartitsisariaqarput.

2008-mut Aningaasanut inatsimmi 2009-miit Sanaartornermut Ilinniarfimmi aatsitassaleriner-mut entreprenørimumu pikkorissarfimmi tiguneqartartut amerlineqarnissaannut aningaasaliissutit ukiumut 6,2 mio. kr.-it immikkoortinneqarput. Aammattaaq Sisimiuni entreprenørinut aatsitassaleriner-mullu atuarfimmi pilersitsinissamut katillugit 47 mio. kr.-it immikkoortinneqarsimapput. Siunertarineqarpoq Sisimiut Sanaartornermut Ilinniarfik entreprenørinut aatsitassalerinerullu iluanni ilinniartitaanernut qitiulissasoq.

Entreprenørinut aatsitassaleriner-mullu tunngatil-lugu suliatigut ataatsimiititaliaq Danmarks Tekniske Universitet suleqatigalugu Sanaartornermut Ilinniar-fimmi ARTEK-imi aatsitassarsiorfimmi ingeniøritut ilinniarnermik nutaamik eqqarsaasersuuteqarpoq. Ilinniarfeqarfiit attuumassuteqartut suleqatigalu-git aatsitassarsiornermi misissueqqissaarfinnullu laborantassistetit ilinniarnermi nutaamik aamma piareersaasoqarpoq.

Aatsitassarsiorfimmi ammaasoqarnissaanik ilima-gisaqarluni ilinniartitaanikkut suliniutit aallartinne-qartut aatsitassarsiorfik piviusunngunngitsuusaga-luarpat maangaannassanngillat. Piukkannarsaanerit immikkoortuni suillerni aallartinniarneqartut tassaapput piukkunnarsaatit entreprenøreqarfinni atorneqartartut. Entreprenøreqarfiit naatsorsuu-tigineqarpoq ukiuni aggersuni, sanaartornermi aningaasaliinerit kingunerisaannik, annertuumik alliaartussasut, tassunga ilanngullugu umiarsualivinni, mittarfeqarfinni erngullu nukinganik nukissiorfinni aningaasaliissutit.

3.2 Aluminiumimik suliffissuit

Naalackersuisut 2007-mi aluminiumileriffimmik Alcoa-mik suleqatigiinnissamik isumaqatigiissuteqarput. Isumaqatigiissutip kinguneraa aluminiumimik aatsitsivimmik sanaartornissamut periarfissanik misissuinissaq pillugu suleqatigiinnissaq. Aluminiumimik aatsitsiviup saniatigut erngup nukinganik nukisiorfinnik ataqatigiissinneqartussanik, inissianik, umiarsualivimmik atassuteqaatersuutinillu allanik sanaartortoqartussaassaaq.

Aluminiumimik aatsitsivimmut inissiiffiusinnaasunik kommunit Nuuk, Sisimiut aamma Maniitsoq Naalackersuisunit siunnersuuteqaqquneqarsimapput. Aatsitsiviup inissiffissaa 2008-mi upernaakkut ataatsimiinnermi Inatsisartunit suliarineqassaaq. Aningaasarsiornermut, ingerlassisinaanermut, erngup nukinganik nukisiorfiit inissaannut nukisiorfiniillu innaallagiap aqutaanut pissutsit assigiinngisut aallaavigalugit sumiiffissaq toqqarneqarumaarpoq. Pilersaarut naammassineqassapput erngup nukinganik nukisiorfinnt atatillugu sanaartorneq 2010-mi aallartinneqarsinnaassaaq, aatsitsivimmiillu sanaartorneq 2012-mi aallartinneqarsinnaalluni. Aatsitsiviup tunisassionnini 2014-ip naanerani aallartissinnaassavaa.

Erngup nukinganik nukisiorfinnik pilersitsiniarnermi ukiut 4-5-t ingerlanerani sanasut sulisartullu 2.000-it missaaniittut agguaqatigiissillugu atorneqartussaassapput. Alumimiumimik aatsitsivimmik pilersitsineq ukiuni 2-2½-mi inunnik 1.500-2.000-inik pisariaqartitsisussaassaaq.

Sanaartornerup nalaani sulisinnaasut nunaqavissut annertuumik peqataannginnissaat naleqqussinnaavoq. Nunaqavissunik sulisinnaasunik annertuumik sulisussarsinikkut nunatsinni sanaartorneq sulisus-

saarutsissinnaavaa, sanaartukkallu pingaaruteqartut kinguarsarsinnaallugit imaluunniit akisunerulersilugit. Islandip kangiani erngup nukinganik nukisiorfimmik sanaartornermi sulisartut portugalimeersut kinamiullu annerusumik atorneqarsimapput. Kalaallit Nunaanni naatsorsuutigisariaqarpoq tamatuma assigisaanik sanaartornerup nalaani nunat allamiunik sulisinnaasunik immikkut ilinniarsimasunik tikisitsisoqarallartariaqartoq.

Kalaallit Nunaanut pingaartuuvoq erngup nukinganik nukisiorfiit aamma aluminiumimik aatsitsiviup ingerlanneqarnera siunissami ukiorpassuarnut suliffinnik aalajangersimasorpassuarnik kinguneqarnissaa.

Aluminiumimik aatsitsiviup erngup nukinganik nukisiorfiit ingerlanneqarneri sulisunik 600-nik sinnilinnik pisariaqartitsissapput. Naatsorsuutigineqarpoq 10 pct.-iisa missaat sivisuumik ilinniagaqarsimasuussasut, assersuutigalugu ingeniøritut. Taakku saniatigut 15-25%-it teknikikkut ilinniarsimasuusapput soorlu elektrikerit, mekanikerit imaluunniit IT-p, allaffissornerup, tuniniaanerup il.il. iluanni. Sinneruttunut naatsorsuutigineqarpoq minnerpaamik piumasaaqatissaq aalajangersimasunik ilinniagaqartuusariaqanngitsoq, kisiannili meeqqat atuarfianni ilinniarsimasuunissaq, atuarsinnaalluarsinnaasoq aamma matematikimi piginnaasaqarluarnissaq.

Qitiusumik ilinniarfiit suleqatigalugit pikkorissartitsinerit pilersinneqarumaarput. Aamma tunisassiornermi sulisut pingaaruteqartut arlallit pikkorissartinneqassapput nunani allani aluminiumimik aatsitsivimmiitillugit. Sanaartornerup nalaani kingusinnerusukkullu ingerlatsinerup nalaani ilinniarnermut atatillugu suliffimmik misiliiffiusinnaaneranut periarfissat misissorneqarumaarput.

Naalakkersuisut aamma Alcoa-p peqatigiillutik anguniagaraat aluminiumimik aatsitsivimmi atorfiit tamarmik piffissap ingerlanerani nunaqavissunit piuk-kunnaateqartunit tiguneqarumaartut.

3.3 Sanaartornermut tunngasut

Kalaallit Nunaannit Sulisitsisut Peqatigiiffiata 2007-p aasaanerani sanaartornermut tunngasuni sulisunik ilinniagaqarsimasunik amigaateqarneq misissuiffigisimavaa. Misissuinerup takutippaa Kalaallit Nunaanni sanaartornerup iluani sulisut ilinniarsimasut 520-t amigaatigineqartut, ullumikkut inuit 3.500-it missaaniittut suliffigisaanni.

Sanasut iluanni, sulisussatigut annertunerpaamik amigaateqartoqarpoq, kisianni aamma qalipaasut, elektrikerit, qammaasut, qillertoqqerisut, saffiut allallu sulisartut amigaataapput. Taamaalilluni sanaartornerup iluani suliaqarfinni tamanit sulisunik ilinniarsimasunik annertuumik amigaateqartoqarpoq.

3.4 Pisortat

Ilinniartitaanerup kiisalu peqqinnissaqarfiup isumasuisinerullu iluanni ullumikkut ullumikkut sulisunik ilinniarsimasunik amigaateqartoqartoq paasineqareerpoq. Meeqqat atauarfianni atorfiit 350-t missaaniittut, tassa ilinniartitsisutut atorfiit 28%-ii timelærinit inuttaqarput, perorsaasunilu missiliorneqarpoq ulloq aamma ulloq unnuarlu paaqqinnittarfinni

atorfinnit 380-iusunit 195-it missaaniittut sulisunik ilinniarsimanningsunit inuttaqarput. Peqqinnissaqarfiup iluani atorfiit inuttalerneqarsimanningsut amerlassusaat kisitsisaatigineqanngilaq, paasineqarsinnaavorli Namminersornerullutik Oqartussat 2007-imi piffissami sivikitsuinnarmik taartaasartunut 38 mio. kr.-it missaat atorsimagaat.

Utoqqaat amerlassutsimikkut 2030-p tungaanut tallimariaammik amerleriarnissaat naatsorsuutigineqarpoq. Tamanna isumaqarpoq peqqinnissaqarfinni utoqqarnillu paaqqinniffinni sulisunik pisariaqartitsineq ukiuni aggersuni annertuseriaqqikkumaartoq.

3.5 Inuussutissarsiorfiit sulisunik sippoqarfiusut

Suliffissaqartitsiniarneq eqqarsaatigalugu pisor-tanit tapiissuteqarnikkut pilersinneqarsimasuniit sulisinnaasut suliuinnaarsinnerisigut sulisinnaasunik pissarsior-toqartariaqarpoq. Tamatuma saniatigut sulisinnaasunik tikisitsiner-mi akornutit oqilisaavigi-neqartariaqarput.

3.5.1 Aalisarneq

Aalisarneq Kalaallit Nunaanni inuussutissarsiutini suli annersaavoq. Imaani nunamili suliffissuarni inuit katil-lugit 4.000-it missaaniittut suliffeqarput, Kalaallillu Nunaata avammut niuernerata tamarmiusup 85%-ip missaa tassaallutik aalisakkat qaleruallillu. Naatsor-suutigisariaqarpoq aalisarneq siunissami ukiuni arlalinni aamma inuussutissarsiutini pingaarnersaas-sasoq.

Inuussutissarsiutinili allani suliffissaqarnikkut peri-arfissat pitsaasut kinguneraat aalisarnerup iluani annertuumik sulisoqarnissaa naalakkersuisut angu-niagariunnaaraat. Inuussutissarsiutini allani siunis-sami suliffeqarnikkut isertitaqarnikkullu periarfissat pitsaanerulissapput.

Sinerissamut qanittumi raajarniarnermi pisat tamar-mik aamma avataasiorluni raajarniarnermiit pisat 25 %-ii ullumikkut tulaanneqartussaapput. Taamaalilluni nunami tunisassiorneq, tunisassiassanik pilersuisunut imminut akilersinnaanngitsoq attatiinnarneqarpoq. Tulaassuisussaataaernerup kingunerisaanik umiarsu-aatileqatigiiffiit akinut pitsaanerusunut pisaminnik tunisinissaminnut aporfeqartinneqarput taamaattu-millu umiarsuaatileqatigiit isertitaqarsinnaaner-at anikillisinneqarluni. Taamaalilluni aamma isumalluutinit naleqarluartunit nunatta karsiata annertunerusumik iluanaaruteqarnissaanut periarfissat annikillisinne-qarput. Tamatuma saniatigut nunami suliffiit piffis-

sakkaartumik angerlartitsisarner-nik akuttunngitumik sunnerneqarsimasarput, taamaattumillu sulisartut ukiumut akissarsiaat appasissinnaallutik.

Sinerissap qanittuani aalisarnerup nalinginnaasumik ilisarnaatigaa angallatit mikisuullutik naammassisa-qarpiarsinnaanatillu. Tamatuma kinguneraa aalisartut piniartullu ilaat ulloq naallugu sulisartut ukiumut akissarsiaanit malunnaatilimmik appasinnerusumik ukiumut isertitaqartarnerat. Qaleralinniarnermi aamma raajarniarnermi pisassiissutit angallatinik malunnaatilimmik ikinnerusunit aalisarneqarsinnaap-put, taamaalillutillu ullumikkornit ikinnerungaartunik aamma sulisoqassallutik.

Nunatsinni Inuussutissarsiutininik Ineriartortitsiner-mut Siunnersuisoqatigiit missiliorpaat aalisarnermiit aalisakkerivinniillu ikinnerpaamik inuit 1.000-it su-lisut allamut nuunneqarsinnaasut. Taamatut naam-massisaqarsinnaassutsip annertusarneratigut inuus-sutissarsiummi sinneruttut qaffasinnerusumik iserti-taqarnissaminnut aamma periarfissaqalissapput.

Naalakkersuisut anguniagaraat illoqarfinni Piareer-sarfiit qaammarsaanikkut ilinniartitsinikkullu aalisar-nermiit anisut aamma allamut nutaamut suliffeqaler-nissamut ikaarsaarnerit oqilisaaffigineqarnissaannut qulakkeerinneqataassasut. Tamatuma kingunerissa-vaa qitiusumik ilinniarfiit kiisalu inuussutissarsiutit maannakkut siuariartorfiusut iluanni suliffeqarfiit pitsaasumik suleqatigiilernissaat.

3.5.2 Siusinaartumik pensionisiaqartut ikinnerusut

Inuit timikkut, tarnikkut imaluunniit inooqataanikkut pissuteqartumik inuussutissarsiorsinnaaner-at ataa-vartumik sanngiillisimasut ullumikkut siusinaartumik pensioneqalersarput.

Naalackersuisut naliliipput ullumikkut siusinaartumik pensionisiaqartut ilaat pinngitsoorani ataavartuunngitsumik ajornartorsiuteqarnertik pissutigalugu siusinaartumik pensionisiaqalersartut, assersuutigalugu imigassamik atornerluisut. Siusinaartumik pensionisiaqartut ataavartumik pisortanit pilersorneqartut siusinaartumik pensionisiaqartumut namminermt aaqqiineruvoq tulluanngitsoq inuiaqatigiinnullu aaqqiinerulluni akisooq. Siusinaartumik pensionisiaqartoq suliffeqarfimmi ataatsimoorsinnaanermut peqataasinnaajunnaartarpoq appassisumillu isertitaqaannalerluni. Ilutigisaanik ilatsiinnartumik pilersuinermt pisortat aningaasarpasuarunik atugaqartarput, peqatigisaanillu sulisussanik amigaa-teqarneq annertusiartorluni.

Siusinaartumik pensionisiaqalersartut ikilisinneqarnissaannut Naalackersuisut suliniuteqarusupput ilutigisaanillu siusinaartumik pensionisiaqalersimasut suliffeqaleqqinnissaannut ikiorusullugit. Kommunit kiisalu Piareersarfiit suleqatigiillutik inooqataanermi ajornartorsiutinik oqilisaaqataassapput, ataasiakkaanullu ilinniartitaanerit ingerlanneqalissallutik. Nikerartumik suliffeqarsinnaanermut qajassuuttariaqartumullu suliffissanut periarfissat pitsaanerulersinneqassallutik, taamaalilluni inuit suli iluamik utoqqalinatik siusissukkut suliffeqarfimmi akuujunnaartartut ikilisinneqarlutik.

Siusinaartumik pensionisiaqartarneq pillugu nassuiaat 2008-mi ukiakkut ataatsimiinnermi Naalackersuisunit saqqummiunneqartussaassaaq. Nassuiaammi naalackersuisunit nalilerneqassaaq inooqataanermi peqquteqartumik siusinaartumik pensionisiaqalertarnissamut periarfissat ikilisinneqassanersut. Ilutigisaanik naalackersuisunit nalilerneqassaaq siusinaartumik pensionisiaqartut suliffeqaleqqinnissaannut

ikiuniarluni maannakkut suliniutit pitsaanerulersinneqaaqqissanersut.

3.5.3 Naalackersuisut kommunillu allaffissornerisa annikillisinneqarnissaat

Aaqqissuussaaneermik iluarsaaqqinnerup nanginneratut pisortat allaffissorneranni sulisut ikilisinneqarsinnaalissapput. Pisariillisaanissamut periarfissat sulianik nammaqatigiinnissamullu agguaneq ersarinnerulersinneratigut, taamaalilluni marloqiusamik allaffissorneq pinngitsoorneqarluni. Pisariillisaanissamut periarfissat ikaarsaarfiusup kingorna sulisutigit ineriartortitsinermut siumullu sammisunik IT-kkut aaqqiissuteqartoqarnissaanut aningaasaliisoqarneratigut pitsaanerulersinneqaaqqissapput.

Inuussutissarsiutini allani suliffissaqarnikkut periarfissaqannginnerup kingunerisaanik pisortani aamma pisortat pigisaanni aktiatigut ingerlatseqatigiiffinni pisariillisaanerit periarfissaasigut naammassineqanngitsoorput. Suliffissaqarnikkut periarfissaalersorpassuit atorlugit sulisussatigut sillimmataasut maannakkut inuussutissarsiutini allani sulilersinnaasapput.

3.5.4 Sulisussanik tikisitsisarneq

Kalaallit Nunaannut suliffissarsiortut killilersimararnissaat pillugu inatsit naapertorlugu sulisussanik tikisitsisarneq killilersimaarneqarpoq. Inatsisip siunertaraa sulisinnaasut kalaallit Kalaallit Nunaanni sulinissamut salliutinneqarnissaat. Kalaallit Nunaanni pissarsiarineqarsinnaanngitsunik piginnaasalimmik sulisitsisoq sulisussarsiorpat taava sulisitsisoq Kalaallit Nunaata avanaaneersumik tikisitsinissaminut kommunimut qinnuteqassaaq.

Nunani avannarlerni allani suliffissaaleqineq maanakkut appasissorujussuarmiippoq. Taamaattumik Nunat Avannarliit avataanniit akulikilliartuinnartumik suli sulisussanik tikisitsisoqartarpoq. Sulisussamik nunani avannarlerni najugaqanngitsumik atorfinitsitsinissamut danmarkimi Udlængestyrelsimit sulinissamut najugaqarnissamullu akuersissummik peqarnissaq piumasaqaataavoq.

Nunani avannarlerni najugaqanngitsumik atorfinitsitsinissamut suleriaatsit oqilisarneqarnissaat siunertaralugu naalakkersuisut danmarkimi naalakkersuisunut attaveqarsimapput. Malittarisassat Inatsisartunit malittarisassiuunneqarsimasut qasukkaamineqarnissaaat aamma Naalakkersuisunit isumaliutigineqarniarput. Naalakkersuisut anguniagaraat sulisinnaasut kalaallit Kalaallit Nunaanni sulinissamut salliutinneqarnissaat suli qulakkeerneqarsimassasoq, suliqarfinnili tamangajanni sulisinnaasunik piukkunnaatilinnik amigaateqarfiusumi allaffissornikkut pisariulluinnartumik malittarisassaqtitsineqpisariartinneqarnersut naalakkersuisunit isumaliutigineqarniarpoq.

4. ILINNIARTITAANIKKUT SULINIUTINUT TOQQAMMAVITSIGUT PIUMASAQAATIT

Suliffissani periarfissat pitsaasut iluaqutigineqar-nissaannut tapertaasussamik ilinniartitaanikkut suliniutinik annertuunik Naalackersuisut aallartit-sinikuupput. Anguniagaq tassaavoq amerlanerusut sulilernissaat, amerlanerusullu akilerluarneqarlutik sulilernissaat. Aningaasarsiornikkut siuariartornissa-mut, aamma peqqinnissaqarfimmi, isumaginninnermi ilinniartitaanermilu atugarissaarnikkut tunngaviusu-mik sullissinerit pitsaanerulersissinnissaannut periar-fissat tunngavissat tamatuma qulakkiissavai aamma aningaasaqarnikkut atugarliornerpaanut pitsaaneru-sumik ikiuinissaq qulakkeerlugu.

Ilinniartitaanermut suliniarnermut tapertaasinnaa-sunik suliniutinik ukiuni aggersuni naalackersuisut aallussaqaarniarput. Naammanngilaq ilinniarnissamut periarfissarpassuarnik periarfissiiginnarneq. Peqa-taasut aamma meeqqat atuarfianniit naammattnik tunngaveqassapput aamma atuarfiup avataani allanik pissuseqassanngilaq

4.1 Ilinniartitaanikkut suliniarnerit

2006-imi upernaakkut naalackersuisut ilinniartitaan-ikkut pilersaarutaannut Inatsisartut isumaqataap-put. Ilinniartitaanikkut pilersaarutip pingaarnertigut anguniagaa tassaavoq kalaallit sulisinnaasut pinga-jorarterutai marluk 2020-mi piginnaalersitsisumik ilinniagaqalersimanissaat.

4.1.1 Inuusuttut ilinniartitaanerat

2012 tikillugu ilinniartitaanikkut suliniarnermi aallun-neqartussaq tassaavoq meeqqat atuarfianiit atuartut naggataartut amerlanerusut ilinniarfinnut ingerlasar-nissaat.

2008-mi ukioqatigiit assigiinngitsut marluk meeqqat atuarfianiit anisussanut ingerlatassat amerleriarnis-saat aamma periarfissaqarnissaat qulakkeerniarlugit ilinniartitaanikkut suliniutit arlallit aallartinneqarput. Nuummi GU-p sammivinnik marlunnik allinissaanut 2008-miit aningaasanik immikkoortitsisoqarpoq aamma Aasianni GU-mi, Qaqortumi GU-mi aamma Si-simiunit HTX-imi sammiviit ataatsimik ilaneqarsimal-lutik. Qasigiannuani efterskolimik nutaamik aamma sanaartortoqassaaq Danmarkimilu efterskolersinnaa-sut amerlineqassallutik.

Unitsitsiinnartarnerit pinngitsoortinnissaannut suliniutit ilinniartitaanermut pilersaarummut aningaasaliissutitigut aningaasalorsorneqassapput, unitsitsiinnarnernulli suliniutit atuarfinniit, Piareer-sarfinniit, kommuninit allaniilu ilinniagaqartunut atassuteqartartunit pilersinneqassallutik. Tamatuma qulakkiissavaa unitsitsiinnartarnernut peqqutaasut pillugit annertuumik ilisimasaqalernerq. Ilinniarnernik unitsitsisartut amerlassutsimikkut ikileriarsimanerat maanna paasineqareerpoq.

4.1.2 Ilinniagaqarsimannigitsunik pikkorissaanerit

Ilinniartitaanikkut suliniarnerup immikkoortuani siul-
lermi aamma anguniagaavoq ilinniagaqarsimannigitsut
amerlanerusut ineriartortitsinerni peqataanissaat,
assersuutigalugu sanaartornerup, aatsitassarsiorne-
rup kiisalu isumaginninnermi peqqinnissaqarfimmilu
sulisunik amigaateqarnerup annikillisarneqarnissaa-
nut peqataasussamik.

Piareersarfiit tassaapput illoqarfinni siunnersuisar-
fiit piareersarfiillu ilinniarnissaq suliffeqarfiillu
pillugit paasissutissiinermik aamma siunnersuiner-
mik ataatsimut iserfiusinnaasoq. Inunnut ataasiakkaanik
periusissamik pilersaarutit tunuliaqutaralugit pigin-
naangorsaaneq pikkorissartitsinerillu aallunneqar-
put. Ilinniartitaanikkut suliniarnerup annertusarnis-
saanut aamma suliffeqarfanni piginnaasaqarneq
kivinniarlugu suliniuteqarnermi Piareersarfiit pingaa-
ruteqarlutik inissisimasupput.

4.1.3 Pilersaarusionerit suliniutaajumaartullu

Ilinniartitaanikkut suliniarneq siunissaq ungasinne-
rusoq eqqarsaatigalugu pilersaarutaavoq aatsaat
aallarteqqammersoq. Naalackersuisut annertuumik
naatsorsuutigisaqarput, tamannali aamma isumaqar-
poq ukiuni siullerni suliniutit ilarpassui tassaasut
sakkussamik inerisaaneq ataqatigiissaarinermullu,
paasissutissamik katersinermut nalilersuiner-
nullu periusissamik piorsaanissaq. Pingaaruteqarpoq sul-
iniarneq sammisaqarnerillu naleqqussarneqarsinnaal-
lutillu iluarsineqarsinnaanissaat, minnerunngitsumik
nunatsinni assigiinngitsuni pitsaasumik misilittak-
kat ilinniarfigineqassasut.

Ilinniartitaanerit kommunit inuussutissarsiortullu
suleqatigiilluarnerisigut ineriartortitsinissamik qulak-
keerinnittussamik qitiusumik ilinniarfinnut aqutsinik-

kut aaqqissuussinerit nutaat naalackersuisunit
piareersarneqarput. Ilinniarfeqarfiit ataasiakkaat ilin-
niartitaanernik ineriartortitsinissamut ingerlataqar-
nissamullu killilersorneqannginnerusumik toqqam-
maveqassapput, ilaatigut sulisitsisunik ilinniartunik,
ilinniagaqarneq naammassippat atorfinitsitsisussamik
suleqateqarnikkut.

4.2 Meeqqat inuusuttullu

Inuusuttut ilaannut angerlarsimaffimmi ajornartorsiutit kingunerisinnaavaat atuarnep amigalerner ilinniarnellu pisariaqartumik aallunneqarnissaanut aporfiusinnaallutik. Meeqqat alliarturnerinit angajoqqaat akisussaasuupput, ilaannikkulli meeqqamut ilaqutariinnulluunniit pisortat ikiorsiisariaqarnissaat pisariaqarsinnaavoq. Pisuni immikkoorluinnartuni ilaqutariinni ima annertutigisunik ajornartorsiuteqarsinnaavoq meeqqat angerlarsimaffiup avataanut inissinneqarnissaat pisariaqarsinnaalluni.

Meeqqat tamarmik toqqissisimasumik alliarturnissaat pitsaasumillu ilinniagaqarnissaat qulakkeermalugu kommunit suleqatigalugit naalakkersuisut ukiuni aggersuni annertunerisumik aallussaqaarniarput.

4.2.1 Meeqqat akornanni piitsuussuseq

MIPI – meeqqat inuusuttullu pillugit ilisimasaqarfik, 2007-mi tulleriinnik pingasunik saqqummersitsivoq Kalaallit Nunaanni meeqqat inuuniarnerat pillugu nasuiaateqartumik.

MIPI-p ilaatigut inoqutigiit meerallit pillugit isertitaqarnerannik kisitsisitigut paasissutissat atorlugit misissueqqissaarnerit saqqummersissimavai. Isertitat pillugit kisitsisit 2004-imeersut tunuliaqutaralugit naatsorsorneqarpoq Kalaallit Nunaanni meeqqat tamarmiusut 9%-ii piitsuunermut eqqaanartumik inuusut. Meeraq piitsuunermut eqqaanartumik inuuvoq, ilaqutariit isertitaat ilaqutariit agguaqatigiissilugit isertitaasa 50%-ii inorlugit isertitaqaraangata. Piitsuunermut eqqaanartumut takussutissaasut tassaapput ilaqutariit aningaasaqarnerat ima ilungersunartigaluni meeqqat assersuutigalugu kammalaatitit assigalugit inooqataanikkut sammisani peqataanissamut periarfissaqarnatik.

Piitsuussusermut nassuiaat alla tassaavoq piitsuunertut paasineqarsinnaasoq. Meeraq piitsuunertut paasineqarsinnaasutut inuuvoq ilaqutariit pisortanit aalajangersarneqarsimasunik, assersuutigalugu pisortanit ikiorsiissutinit annikinnerusunik isertitatigut atorsinnaasaqaraangata, taanna isertitaqarnissamut akuerineqarsinnaasunik ammut killitut naatsorsuutigineqarmat. MIPI naatsorsuisimavoq Kalaallit Nunaanni meeqqat 4%-ii piitsuunertut paasineqarsinnaasutut inuusut, taamaallutik ilaqutariit meeqqat tunngaviumik pisariaqartitaannut assersuutigalugu nerisassanut atisanullu akissaqarnatik.

Meeqqat inuusuttullu tamarmik toqqissisimasumik toqqammaveqarnissaat Naalakkersuisut qulakkeerusuppaat. Anguniagaq tassaavoq kingusinnerusukkut inuunermi periarfissanik iluaquteqarniarlerunik alliarturnermi atugarisimasanit kinaluunniit killilersorsimaneqassanngitsaq. Taamaattumik meeqqat inuusuttullu atugarliornerpaat atugarisaat pitsaanagerusut siunissami aningaasanut inatsisissatut siunnersuummi suliniarfiusunit pingaaruteqartunut ilaassapput.

4.2.2 Meeqqanut inuusuttunullu atugarliortunut suliniutit sammitinneqartut

Naalakkersuisut 2006-imili kommunit suleqatigalugit meeqqanut inuusuttunullu immikkut suliniutit aallartissimavaat. Aningaasanut inatsimmi ilaqutariinnut katsorsaaviit ilaqutariinnullu højskolit nukittorsar-nissaannut aningaasanik immikkoortitsisoqarpoq, kinaassutsimillu isertuiffiusumik oqarasuaatikkut siunnersuisarfimmik pilersitsisoqarluni, ilaqutariin-nik ajornartorsiuteqartunik oqaloqateqarnikkut sumiginnaanernik annikillisaasinnaasoq. Siusissukkut suliniuteqarnissaq suliaqarfiillu assigiinngitsut suleqatigiinnissaat ilaatigut pillugit kommunini tamani pikkorissartitsisoqarsimavoq. Kiisalu ilaqutariinnut

atugarliortunik kommunit sullissinerannik tapersersuisussat suliniutit aallartinneqarsimallutik. Immikkut ittumik suliniuteqarnermut atatillugu kommunini sullissisartunut, angajoqqaarsianut, inunnut ikorfartuisartunut aamma meeqqat pisinnaatitaaffii pillugit pikorissartitsisoqarlunilu ilinniartitsisoqaaqqissimavoq.

Naalackersuisut Paarisalu peqatigiillutik piffissami 13. – 16. majimi Sisimiuni ataatsimeersuartitsinissaq pilersaarusiorkaat. Ataatsimeersuarnerup siunertaa tassaavoq meeqqanut, inuusuttunut ilaqutariinnullu siunissami politikkissamut anguniagassaliornissaq. Peqataasut nammineq misilittagaat aallaavigalugit siunissami suliniarnerit iliuusissatigullu periarfissanik siunnersuutit oqallisigineqassapput. Anguniakkat ilaat tassaavoq misilittakkanik isummanillu paarlaaseqatigiittarnissaq kiisalu peqataasut akornanni attaveqarfissanik pilersitsinissaq.

Inatsisartut 2007-mi ukiakkut ataatsimiinnermi aalajangereerput meeqqat atugarlionerpaat taakkulu ilaqutaasa atugaasa pitsaanerulersissinnissaannut suliniutit annertusineqassasut. 2008-mut Aningaasanut inatsimmi 2008-mi 8 mio. kr.-inik ukiunilu tulluuttuni 18 mio. kr.-inik immikkoortitsisoqarpoq. Immikkoortitat 2008-mi Inatsisartut upernaakkut ataatsimiinneranni oqallisereernerit kingorna piviusungortinneqassapput.

Angajoqqaat amerlanersaat appassisumik isertitaqartut meeqqaminnik toqqissisimasumik atugassaqartitsinnaasarput. Ilaqutariinni taakkunani meeqaanut tapiissutit isumaginninnikkulluunniit nuussinerit allat qaffannerisigut ulluinnarni atukkat oqinnerulersis-sinneqarsinnaapput. Nassuerutigineqartariaqarporli meerarpassuaqarmat toqqissisimanngitsumik atugarlutik alliertortunik assersuutigalugu angajoqqaat

imigassamik atornerluineri pissutigalugit. Ilaqutariinnut meeralinnut taakkununga isumaginninnikkut nuussinerit annertusineri meeqqanut atugarlionerpaanut pinngitsooratik ikiuinerussanngllat.

Meeqqat inuusuttullu pillugit inatsisartut peqqussutaanni aalajangersarneqarsimavoq meeqqat inuusuttullu atugaannik pissutsinik kommunalbestyrelsi nakkutilliisussaasoq. Kommunalbestyrelsi ikiorsii- niarnernik aallartitsisinnaavoq, assersuutigalugulu aalajangerlugu angerlarsimaffik ajornaatsumik perorsaanikkulluunniit tapersersuinissamik neqerorfigineqassasoq, ilaqutariit katsorsarneqarnissaannik ilaqutariit neqerorfigineqassasut imaluunniit angajoqqaat ikorfartorneqarnissaannik neqerorfigineqassasut. Meeqqanut inuusuttunullu immikkoortitat ilaqutariinnut meeralinnut nuussinikkut isertitat amerlinissaannut atorneqassappata ilutigisaanik ilaqutariinnut ajornartorsiuteqartunut tapersersuilluni siunnersuillunilu kommuni siunnerfeqartumik sulinerannut aningaasaliissutit qaffannissaannut akissaqartoqarsinnaassanngilaq.

4.3 Meeqqat atuarfiat

2004-mi inuusuttut meeqqat atuarfiani anisut taamaallaat 15%-ii meeqqat atuarfianit aninermi kinguninngua ilinniagaqalerlutik aallartipput. Paarlattuanik atuartut amerlanersaasa ilinniarfiit qimappaat imaluunnit efterskoleriarlutik. Atuartut 4%-ii taamaallaat inuusutissarsiutinut ilinniartitaaneri aallartipput aamma 11%-ii gymnasiami ilinniagaqalerlutik.

Atuartitsissutini naammanngitsunik piginnaasaqarneq amerlanertigut meeqqat atuarfiata kinguninngua atuarunnaarnermut pissutaasarpoq, imaluunniit ilinniarnarup kingusinnerusukkut aallarteqqittarneranut. Ilinniartitaanermut pilersaarummi Inatsisartut taamaattumik meeqqat atuarfianniit piginnaasat pitsaanerulernissaannut suliniutinut aningaasaliissutit amerliivaat. Suliniutinut ilaatigut ilaapput gymnasiami piareersarluni pikkorissarnerit, Kalaallit Nunaanni efterskolimik pilersitsineq aamma Danmarkimi efterskolimiittartut amerlineqarneri.

Meeqqat atuarfianiit ilikkanngitsoorsimasat anguniarnissaannut periarfissat pitsaanerusut kingunerissavaat amerlanerusut piginnaalersitsisumik ilinniarnissamut isersinnaalerlutillu naammassisaqarsinnaalissasut. Siunissarli ungasinnerusoeqqarsaatigalugu atuartut ilinniarfinnut ingerlaqqinnissaannut meeqqat atuarfianni ilisimasat naammannginnerat naammaginangilaq. Amerlanerusut piginnaalersitsisumik ilinniagaqalernissaannut tunngavissaq taamaattumik tassaavoq meeqqat atuarfiat pitsaanerusoq.

Meeqqat atuarfiannik nutarterineq – atuarfitalak – augustip aallaqqaataani 2003-mi atulersinneqarpoq. Atuartut siulliit Atuarfitalammi ilinniartitsinikut tunngaviit nutaat malillugit atuartinneqarsimasut 2008-mi meeqqat atuarfiat qimassavaat.

Atuarfitalammi anguniagaq tassaavoq atuartut nunani tamalaanisut qaffasitsigisumik ilinniarnermik ingerlataqarsinnaalerlutik ilisimasassanik pisinnaassanillu pisariaqartunik pissarsinissaat. Ukiuni aggersuni atuartut amerlanerusut Atuarfitalammi atuartitseriaatsit periutsillu aallaavigalugit atuarnermi naammassisaqarpata inatsit aamma aningaasaliissutit nutarterinermut atatillugu aningaasaliissutit annertusineri kissaatigineqartutut sunniuteqarsimarnersut nalilersorneqarsinnaalissapput.

4.3.1 Meeqqat atuarfianni ingerlataqartut

Angajoqqaat, atuartut, ilinniartitsisut, atuarfinni aqutsisut, ilinniarfissuaq, kommunit aamma namminersornerullutillu oqartussat akornanni suleqatigiit-toqarneratigut meeqqat atuarfiat pitsaanerusoq pilersinneqarsinnaavoq.

Angajoqqaat atuarnermut soqutiginninnermik takutissapput, atuartumut ulluinnarni tapersersuullutik aamma atuarfimmi aqqissuussinernut peqataallutik. Atuartut atuartinneqarnissaminnut piareersimalutik atuariartussapput. Tamatumani pisariaqarpoq toqqissisimasunik atugaqarnissaq, sinilluarsimansaq peqqinnartunillu nerisaqarnissaq. Atuartitsineq ilinniartitsisunit tunniussimasunit suliamikkut ilinniartitsinermikkullu naammattunik piginnaasalinnit ingerlanneqassaaq. Pikkorissarnissamut, ilitersuunneqarnissamut ilinniartitsisoqatinniillu tapersersorneqarnissamut periarfissaqassaaq.

Atuartitsineq ullutsinnut naleqquttuni inini atuarfitalarnermi periutsinik nutaalianik atuartitsinermilu atortunik peqartumi ingerlanneqassaaq. Kommunit aamma atuarfimmi siulersuisut inatsimmi toqqamaviliussat iluanni atuarfiup sulinnissaannut anguniagasaliussapput. Atuarfimmi aqutsisut ilinniartitsinikkut

sulisoqarnikkullu aqutsinermik isumaginnissapput ilinniartitsisoqatigiillu iluanni suleqatigiissitsillutik, kiisalu atuarfiup angerlarsimaffiullu akornanni suleqatigiinneq qulakkiissallugu.

4.3.2 Meeqqat atuarfiata pitsaanerunissaanut suliniutit ingerlanneqartut

Meeqqat atuarfiannik ingerlatsineq ullumikkut kommuninit isumagineqarpoq. Atuarfiit illutaasa sanaartorneqarneri, sulisut ilinniartitaaneri, annertusisamik immikkut atuartitsineq aamma Kultureqarnermut, Ilinniartitaanermut, Ilisimatusarnermut Ilageeqarnermullu Naalakkersuisoqarfimmi qitiusumik allaffissornerit suliatigullu ingerlatat arlallit kiisalu Inerisaavik aamma Ilinniartitaanikkut Ilisimatusarfik nunatta karsiata aningaasalersorpai.

Meeqqat atuarfiannik nutarterinermut atatillugu atuarfinni toqqammavitsigut atukkat pitsaanerulernissaannik siunertaqartunik immikkoortuni arlalinni Inatsisartut aningaasaliissutinik immikkoortitsisimapput.

Inerisaavimmud aningaasaliissutit malunnaatilmik qaffanneqarsimapput ilutigisaanillu inerisaaviup suliaasaqarfia annertusineqarluni, taamaalilluni ilisimatusarneq, uppersaaneq nalilersuinerlu ilaatinneqalerlutik. Inerisaaviup suliaasa pingaarnersaat tassaavoq ilinniartitseriaatsinik ineriartortitsinernik atuarfinnut tapersersuineq. Suliami tassaniippud suliniutit arlallit, tassunga ilanngullugit atuartitsinermi periutsinik inerisaaneq, atuartitsinermi ilitersuusiorneq, pikkorissaaneq ilinniartitseqqinnerlu, atuartitsisutinik atortunik nutaanik saqqummersitsineq kiisalu aqutsisunik ilinniartitsisunillu siunnersuineq ilitersuinerlu.

Atuarfinni qarasaasiakkud attaveqaatip ATTAT-ip ineriartortinnissaanut ingerlanneqarneranullu ukiumoortumik 8 mio. kr.-inik Inerisaavimmud aningaasaliissuteqarsimavoq. Attaveqaat 2007-mi ilinniartinnut 106-inut siaruarsimavoq, computerillu 2.000-it misaaniittud ATTAT-mud atassuserneqarsimallutik, atuarfinnit, inuussutissarsiutinud ilinniartinnit, gymnasianit ilinniartinnillu ingerlaqqiffiusunit atorineqarluni. Atuinerup annertussusia naapertorlugu mannakkud TELE-p akeqartitsinera ajoraluartumik paasineqarpoq ATTAT aqqutigalugu atuartitsinermud atatillugu internettip atorineqarnissaanut annertuumik aporfulersimasoq. Aningaasaliissutinik sippuinnginnissaq anguniarlugu assersuutigalugu assinik nassiussanillu nipilinnik nassiussarnerit tiguisarnerillu matuneqartariaqarsimappud. Taamatud killilersuinerup kinguneraa qulaani taaneqartud isumagineqarnissaannud ilinniartit arlallit assigusunik attaveqaatinik pilersitsisimanagerat. Ilinniartitaanermi ungasianik atuartitsinissamud suliniutit aallartinneqarnissaannud pisariaqartitsinerit periarfissallu qulaajaaffiginarlugit ukiuni aggersuni suliniutit Naalakkersuisunit ataqatigiissarneqarlutillu katersorneqassapud.

Aningaasanud inatsimmi immikkoortitanud 6,5 mio. kr.-inik ukiumoortumik immikkoortitsisoqarsimavoq, meeqqat atuarfinni atuartud nerisaqartinneqarneranud kommunit aningaasartuutimi 50%-ii angullugit matussutissaannik qinnuteqarfigisaannik. Anguniagaq tassaavoq atuartud peqqinnartunik nerisaqarnissaat, taamaalillutik atuartitsinermi malinnaasin naaqqullugit.

2009-mud Aningaasanud inatsimmi meeqqat atuarfiisa allannortiternissaannud, allineqarnissaannud nutarterneqarnissaannullu ukiumud 100 mio. kr.-it immikkoortinneqarsimappud. Suliniutit tulleriaarne-

qarneranni atuarfinni ataasiakkaani atuartut amerlasusaasa siunissami ineriartornissaannut takorluukkanik aamma atuarfiit ataasiakkaat illutaasa qanoq ittuunerinik nalilersuinerinik tunngaveqarpoq.

Ilinniartitsisut kalaallit annertuumik amigaatigineqarput, Danmarkimiillu sulisussarsiniarneq Danmarkimi ilinniartitsisunik taamaaqataanik amigaateqarnermut ajornakusoortinneqarluni. Siunissami isumaqatigiisutissani ilinniartitsisut ataasiakkaani atuarfinni aqutsisut piginnaasaasa akilerneqarnissaannut periarfissat pitsaanerulernissaat naalakkersuisunit kissaatigineqarpoq. Ilinniartitsisunut tunniusimanerpaanut, ilinniartitsisunut immikkut ittumik angusaqarluartunut imaluunniit ilinniartitsissutini immikkut amigaateqarfiusuni ilinniartitsisunut atuartitsisartunut tapeqartitsisinnaaneq periarfissaassaaq.

4.3.3 Nalilersuineq

Atuarfitsialak ukiuni qulini atuarfiuvoq immikkoortunut pingasunut agguarneqarsimasooq, nukarliit ukiuni pingasuni, akulliit ukiuni sisamani angajulliillu ukiuni pingasuni. Immikkoortunut ataasiakkaanut atuartitsissutinullu ataasiakkaanut anguniakkanik aalajangersaasoqarsimavoq. Aamma atuarfimmi immikkoortut ataasiakkaat tamarmik naammassineranni atuartut sunik ilinniarsimanissaannik aalajangersagaqarpoq. Anguniakkat ilinniagassallu atuarnerup ingerlanerani ingerlaavartumik nalilersorneqassapput immikkoortullu pingasut naammassinerini misilitsinnerit pingaaruteqartut ingerlanneqartassallutik.

Immikkoortuni pingasuni taakkunani misilitsinnerit atuartup ilikkagaqarsimanerani atuartumut, angajoqqaanut ilinniartitsisunullu takutitsisut nunani tamalaani najoqqutarineqartartut naapertorlugit ineriartortinneqarsimapput, atuarfik taamaalil-

luni atuartoq angajoqqaallu peqatigalugit immikkut suliniutqarfiusinnaasunik siusissukkut paasisaqarsinnaaqqullugit. Taamaalilluni atuartup atuarnerminut tamakkiisumik pissarsinissaa qulakkeerneqassaaq.

Immikkoortumi misilitsinnerit siullermeertumik 2007-mi upernaakkut ingerlanneqarput. Atuartitsisutini kalaallit oqaasiini, qallunaat oqaasiini aamma matematikimi nukarlerni akulernilu misilitsinnerit ingerlanneqarput. Immikkoortuni misilitsinnerit taakkunani siullernit inernerit februar 2008-mi saqqummiunneqarput.

Immikkoortuni misilitsinnerit ilinniartitseriaatsit atorneqartut sunniutaat pillugit paasisutissanik pingaaruteqartunik takutitsippat taamaattumillu siunissami ilinniartitsinissamat pilersaarutit iluarsartuunnissaannut atatillugu pingaaruteqarlutik. Aamma immikkoortuni misilitsinnerit paasisutissat nuna tamakkerlugu angusanut namminerlu angusat kommunit assersuussinnaalissavaat.

Siunissami naalakkersuisunut suliniuteqarfiususaaq tassaajumaarpoq atuarfiup ingerlanneqarneranut atuarfiit kommunillu nalilersuineranni periusissanik inerisaanissaaq. Atuartut atuarnerisa pitsaassusaat anguniakkanut aalajangersarneqarsimasunut naammassinitinnagit immikkoortuni atuarfinni ingerlataqartut pitsaanerumik akuliunnissaannut sakkus-sanik inerisaasoqassaaq. Ilutigisaanik nalilersuinerit pinngitsoorneqartussaangitsut ima annertutigilissanngillat atuarfiup sulisoqarnikkut ilinniartitsinikkullu aqutsinermi atuarfimmi aqutsisut nukii atorneqartut tamarmik tassunga atorneqalerlutik.

4.4 Ineqarnermut tunngasut

Suliffissatigut periarfissat nutaat iluaqutigineqar-tussanngorpata nuttarsinnaaneq aalajangiisuulluin-nassaaq. Suliffissaqarniarluni ilinniagaqarniarlunilu nuunnissaq pisariaqarsinnaavoq, amerlanertigulli illo-qarfinni ilinniarnissamut suliffeqarnissamullu pitsaa-sunik periarfissalinni inissamik pissarsisinnaaneq ajornakusoorsinnaasarpog. Tamannalu killeqartumik suliffitsigut periarfissaqartuneersut nunap ilaani alla-mi suliffissarsiornissamut imaluunniit ilinniagaqarnis-samut tamanna tunuarsimaartitsisarluni.

Inissiaqarnermi inuinnaat inissiaataasa amerliartor-lutik pitsaasumik ineriartorneq Naalakkersuisunit ukiuni aggersuni aalajangiussimaneqarniarpoq. Nunap ilaani siuariartorfiusuni inissianik amerlanerusunik pissarsinissamut peqataanissaq Naalakkersuisunit pingaartumik sianigineqarpoq, ilutigisaanillu nunap ilaani sinnerani naapertuuttumik inissiatigut pilersui-soqarluni.

4.4.1 Tapiissutit allanngortinnagit inissiat amerlanerusut

Illoqarfinni anginerusuni inuppassuit initaarnissa-mut utaqqisooreerput, inissiamillu naleqquttumik pissarsisinnaagunik ilaqutariit amerlanerusut qular-nanngitsumik nuuttussaassallutik. Amerlanertigut ajornartorsiutaasartoq tassaavoq inissiassarsiortut namminersortuni neqeroorutigineqartunik inissianik pisinissamut akissaqannginnerat. Ilutigisaanillu pisor-tat aqqtigalugit inissiamut niuerfimmi akit ataati-gaatsiarlugit ineqarnermut akiliisarfiusumi utaqqineq ukiunik 15-inik sivisunerusarluni.

Kalaallit Nunaanni inissiat amerlanersaat pisortanit annertuumik tapiiffigineqarlutik sanaartorneqartarsi-mapput sulilu tamanna taamaalluni. Nutaanik sanaar-tornerup annertussusia annertuseqqinneqassapput

tamanna pisortat aningaasaqarnerannut annertuumik ilungersortitsissaaq.

Naalakkersuisut kissaatigaat inissiaqarnikkut siunis-sami siuariartorneq inuinnaat inissialionerisigut annerusumik ingerlanneqassasoq, taamaalilluni amerlanerusut namminerisaminnik inissiaqalerlutik. Aningaasaqarnikkut pissagissaarnerusut pisortat inissiaataannik attartortittagaanniit nuunnissaan-nut kajumissaarneqassapput. Akerlianillu pisortaniit annikinnerusumik tapiiffigineqartunik nammineq inissaminnut aningaasaliissallutik. Tamatuma qulak-kiissavaa pisortanit tapiissutaasut allanngortinnagit inissianik amerlanerusunik sanaartortoqalersinnaa-nera, pisortallu inissiaataat attartortinneqartartut appasinnerusumik isertitaqartunut annerusumik immikkoortinneqarlutik.

4.4.2 Inissialioneremut tapiissutit

Kommunit inissiaataat attartortittakkat taamaallaat nunatta karsianit aamma kommuninit aningaasanit aningaasalersorneqartarput, namminerlu illulianut/illulioqataaneremullu atortussanut aningaasartuutit taamaallaat nunatta karsianit aningaasanik aningaas-alersorneqarlutik.

Akerlianilli piginneqatigiilluni inissiaq inuinnaap aningaasaataanit minnerpaamik 33%-imik aamma 10/40/50-imik inissiaq minnerpaamik 60%-imik inuinnarmit aningaasalersorneqarluni. Taamaalilluni 10/40/50-imik inissialioneremut tapiissutit ator-neqarpata pisortat tapiissutaannut inissiat amerlane-rusut sanaartorneqarsinnaapput. Inissialioriaatsilli taakku illoqarfinni anginerusuni taamaallaat ator-neqarsinnaapput, taakkunani realkredit imaluunniit aningaaseriviit aqqtigalugit aningaasalersuisoqar-sinnaammat.

Piginneqatigiilluni inissialiortoqarpat aamma 10/40/50-imik inissialiortoqarpat innuttaasuni atugarissaarnerusut pisortat inissiaataat attartortittakkat qimassavaat imaluunniit inissamik utaqqisumiit-tut artukkorsorunnaarlugit, namminerli aningaasaliinissaminut periarfissaqanngitsunut innuttaasunut inissiat attartortittakkat amerlanerulissallutik.

2006-imi nutaanik sanaartornermut 182 mio. kr.-ingajaat nunatta karsianit ator neqarput, tassa kommunit inissiaataannut attartortittakkanut, piginneqatigiilluni inissianut, nammineq illulianut aamma 10/40/50-imik taarsigassarsianut nunatta karsia tapiissutaatut taarsigassarsiaatullu.

Ataaniittumi tabel 4.2-mi takutinneqarpoq 2006-mi inissiaqarnermut nunatta karsiaata tapiissutigisimasai taarsigassarsisitsineralu 182 mio. kr.-it inissialoriaatsimut ataasiinnarmat ator neqaraluarpata inissiat qanoq amerlatigisut sanaartorneqarsimassagaluartut. Pisortat inissiaataannik attartortittakkanik sanaartornermut atornagit piginneqatigiilluni inissianik sanaartornermut tapiissutit ator neqarsimagaluarpata inissiat marloriaatingajaat sanaartorneqarsimasussaagaluartut takuneqarsinnaavoq. Tapiissutit 10/40/50-imik inissianut ator neqarsimapata inissiat pingasoriaammik amerlanerusut sanaartorneqarsimasinnaagaluarput.

Inissianik nutaanik sanaartornermut pisortat aningaasartuutaat tabellimi kisimik isigineqarput. Tamatuma kingorna inissiap qanoq ittuunera apeqqutaalluni nunatta karsia kommunillu aningaasaaliissutigisimasanit iluanaarutinit aamma taarsigassarsiat akilersornerinit isertitaqassapput. Isertitat taakku ilanngulugit naatsorsorneqarpata, tapiissutit 10/40/50-mik inissianut tapiissutit taakku ator neqarsimagaluarpata inissiat amerlanerusut sanaartorneqarsimanissaannut inerniliineq allanngortinneqassanngilaq.

Inissiat suuneri	Inissiamut ataatsimut tapiissutit/taarsigassarsiat	Inissiat amerlassusii
Kommunit inissiaataat attartortittakkat 105 kvadratmeterit	954.500	190
Nammineq illuliat, illup ataatsip agguaqartigiissillugu akia	733.000	248
Piginneqatigiilluni inissiat 105 kvadratmeterit	525.000	346
10/40/50-imik inissiat 105 kvadratmeterit	283.500	640

Tabel 4.2. Inissianut assigiinngitsunut 182 mio. kr.-it ator neqarneri

Paasissutissat 4.1 . Pisortanit tapiiffigineqarluni inissialiorneq

Kommunit inissiaataat attartortittakkat

Kommunit inissiaataannik attartortittakkanik sanaartorneq 100%-imik pisortanit aningaasalersorneqarpoq. Kvadratmeterimut ataatsimut nunatta karsia aalajangersimasumik tapiissuteqartarpoq. Sanaartornermi aningaasat sinneri kommuninit aningaasalersorneqartarput.

Piginneqatigiilluni inissiat

Piginneqatigiilluni inissialiornermi nunatta karsia kommunilu ataatsimoorlutik sanaartornermi aningaasartuutit tapiiffigineqarsinnaasut 67%-ii tikillugit piginneqatigiilluni inissiliortut peqatigiiffiannut ernialersugaanngitsunik akilersorneqanngitsussanillu taarsigassarsisitsisarluni. Piginneqatigiilluni inissiliortut peqatigiiffianni ilaasortat sanaartornermi aningaasartuutit 7%-ianik aningaasaliissuteqartarput. Sinneruttut 26%-it piginneqatigiilluni inissiliortut peqatigiiffiata taarsigassarsinikkut aningaasalersortarpai. 105 m² tikillugu tapiissutissanik kvadratmeterimullu ataatsimut sanaartornermi aningaasartuutit 15.000 kr.-inik annerpaamik qinnuteqartoqarsinnaavoq.

Nammineq illuliat /illulioqataaneq

Nammineq illuliani nammineq illuliortoq sanaartornermi aningaasartuutit 5%-iinik aningaasaliissuteqartarpoq, nunattalu karsiata atortussanut aningaasartuutit 95%-iinut ernialersugaanngitsunik akilersorneqanngitsussanillu taarsigassarsisitsisarluni.

Nammineq illuliat 2008-imiit illulioqataanermit taarserneqassapput. Tamatuma kingorna nammineq aningaasaliissutinut apeqqutaassapput isertitaqassuseq, taamaalilluni illulioqataasut qaffasissumik isertitaqartut illulioqataasumik isertitakinnerusumut naleqqiullutik annertunerusumik aningaasaliisassallutik.

Inissianik aningaasalersueriaaseq 10/40/50

Inuinnaat nammineq 10%-imik aningaasaliissuteqartarput tamatumalu saniatigut realkreditimi imaluunniit aningaaserivimmi taarsigassarsinikkut 50% aningaasalersortarlugu. Pisortanit 40%-imik taarsigassarsinerit ukiuni 20-ni ernialersorneqarnatillu akilersugassaangillat, tamatuma kingorna ukiuni 15-ini akilersorneqartussaallutik.

Kommuni	10/40/50	Piginneqataaneq	Attartorneq	Namineq illuliat	Allat	Sanaartorneq tamarmi
Nuuk	124	189	0	0	150	463
Ilulissat	27	61	9	13	10	120
Sisimiut	11	35	0	12	31	89
Qaqortoq	1	10	58	1	9	79
Narsaq	0	0	8	9	1	18
Qaanaaq	0	0	0	4	2	6
Illoqqortoormiut	0	0	4	1	3	8
Ammassalik	0	6	40	19	5	70
Qeqertarsuaq	0	0	3	0	13	16
Kangaatsiaq	0	0	6	12	0	18
Paamiut	0	0	0	0	0	0
Upernavik	0	0	0	24	9	33
Maniitsoq	0	10	1	9	2	22
Nanortalik	0	0	13	2	0	15
Qasigiannugit	0	0	0	2	0	2
Aasiaat	3		28	6	16	53
Uummannaq	0	0	2	11	19	32
Katillugit	166	311	172	125	270	1.044

Tabel 4.3. Piffissami 2003-2006-imi inissiaqarnikkut ineriartorneq kommuninut aningaasalersueriaatsinullu agguarlugit.

4.4.3 Inissiat pillugit kisitsisitigut paasissutissat

Ataaniittumi tabel 4.3-mi takutinneqarpoq piffissami 2003-2006-imi inissiaqarnikkut ineriartorneq.

Tabellimi takutinneqarpoq piffissami piginneqatigiilluni inissiatut atornerpaajusimasoq, tassa inissianik pissarsinerit 30%-iat piginneqatigiilluni inissiaqarnikkut pisimammat. 10/40/50-imik inissiat, pisortat inissiaataat attartortittakkat namminerlu illuliat 12%-it aamma 16%-it akornanniipput.

Kommuni	Sanaarterit katillugit	Inuit amerleriarnert
Nuuk	463	694
Ilulissat	120	226
Sisimiut	89	177
Qaqortoq	79	120
Narsaq	18	30
Qaanaaq	6	18
Illoqqortoormiut	8	16
Ammassalik	70	5
Qeqertarsuaq	16	-10
Kangaatsiaq	18	-17
Paamiut	0	-32
Upernavik	33	-52
Maniitsoq	22	-58
Nanortalik	15	-68
Qasigianguit	2	-77
Aasiaat	53	-93
Uummannaq	32	-142
Katillugit	1.044	737

Tabel 4.4 2003-2006-imi inissiaqarnikkut ineriartorneq piffissami tassani inuit amerlassutsimikkut ineriartornerannut assersuullugu.

Tabel 4.4-mi piffissami tassani inuit amerlassusiisigut ineriartorneq inissiaqarnikkut ineriartornermut assersuunneqarpoq.

Kommunini angineri Nuummi, Ilulissani, Sisimiuni Qaqortumilu inuit amerleriarnarpaajusimapput kommuninilu taakkunani anginerusuni aamma 10/40/50-imik inissiat aamma piginneqatigiilluni inissiat sanaartorneqarsimallutik. Pisortat inissiaataat attar-

tortittakkat nammineq illuliat peqatigalugit kommunini minnerusuni aningaasalersueriaatsini atornerpaajusimapput aamma kommunini innuttaasut ikiliartorfiini atornerpaajusimallutik. Nuummi Sisimiunilu pisortat inissiaataannik attartortittakkani sanaartortoqarsimanngilaq.

Tabel 4.3-p aamma tabel 4.4-p takutippaat nutaanik sanaartornermut aningaasaliissutit ilarujussui kommunini inoqarnermikkut ikiliartorfiusuni inissiatigut pilersuinerup pitsaanerulernissaanut atornerqarsimasut. Ilutigisaanillu kommunini inoqarnermikkut amerliartorfiusuni inissiani attartortitakkani utaqqisorpassuullutik aamma piginneqatigiillu inissianik aamma 10/40/50-imik inissialiornernut piumasaqarnerit aningaasaliissutinit immikkoortinneqarsimasunit annertunerullutik. Illoqarfinni innuttamikkut amerliartorfiusuni illuliortiternermut Naalakkersuisut siunissami annerusumik tapersersuiniarput.

Piffissami 1998-2007-mi realkreditikkut taarsigassarsinerit 675 mio. kr.-inik qaffariarsimapput. Naalakkersuisut naatsorsuutigaat realkreditikkut taarsigassarsinikkut suli 450 mio. kr.-it nalinginut sanaartornermut taarsigassarsisoqassasoq, ukiut qulit ingerlanerini realkreditiniit taarsigassarsiat 1,1 mia. kr.-inut katillugit annertussuseqalersimassallutik.

Januarip aallaqqaataani 2006-imi inissiami atasimi inuit amerlassusaat agguaqatigiissillugu najugaqartut illoqarfinni nunaqarfinnilu 2,5-iusimapput, nunalli immikkoortuini annertuumik nikingasoqarluni. Ammassallup illoqarfiani inissiamut ataatsimut inuit agguaqatigiissillugu 3,1-iusimapput, Paamiunili inuit 1,7-iusimallutik.

4.4.4 Atugarissaarnerusunut inissianut tapiissutit ikilisinnissaat

Inissiat pisortanit pigineqartut ullumikkut innuttaasunut arlalinnut attartortinneqarput taamaalillunilu inoqutigeeqarluni appasinnerpaamik kiisalu qaffasisunik isertitaqartut. Naalakkersuisut anguniagaat tassaavoq pisortat inissiaataat attartortittakkat inunnut nammineq inissiamik pisinissamut akissaqanngitsunut annerusumik immikkoortinneqassasut.

Pisortat inissiaataanni attartortittakkani ineqarnermut akiliummiipput allaffissornermut akiliut, illup sumiiffigisaani inissiaqarfiup ingerlanneqarneranut aserfallatsaaliorneqarneranullu akiliut kiisalu inissiamik piginnittup aningaasaliissutigisimasanit iluanaarutissat.

Aningaasaliissutigisimasanit iluanaarutit tassaapput inissiamik piginnittup illumi aningaasaliisimaneranit iluanaarutit. Pisortat inissiaataanni attartortittakkani aningaasaliissutigisimasanit iluanaarutit niuerfimmi iluanaarutaasartunit malunnaatilimmik appasinnerupput. Tamatuma kingunerisaanik inissialiornermi nunatta karsiata kommunillu aningaasartuutaat ineqarnermut akiliutikkut matuneqarsinnaanngillat.

Pisortat inissiaataanni attartortittakkani ineqarnermut appasissumik akiliteqartarneq innuinaat inissialionnissaannut annikillisaataavoq. Naalakkersuisut tamaattumik inuinaat sanaartornerat annertusinniarlugu pisortat inissiaataanni attartortittakkani aningaasaliissutigisimasanit iluanaarutit qaffanneqassanersut isumaliutiginiarpaat. Ineqarnermut akiliut qaffanneqarpat ilutigisaanik ineqarnermut tapiissutit nalilersoqqinneqartariaqassapput, taamaalilluni aningaasaqarnikkut atugarissaannginnerusut ajornevusumik inissisimalersinneqarnatik.

Pisortat inissiaataanni ineqarnermut akiliutip agguaqatigiissinnera qaammammut m^2 -mut 47 kr.-imiippoq. Ineqarnermut akiliutit 75%-iisa missaat ineqarfiusp ingerlanneqarneranut nalinginnaasumik akiliutaasarput. Ingerlatsineranut aningaasartuutit ilaatigut iluarsaassinernut, aserfallatsaaliinernut, aputaajaanernut, viceværteneqarnermut aamma ineqarnermut akiliteqarnermi annaasaqarnermut atornerqartarput.

Attartortut nammineq ingerlatsineranut aningaasartuutit ilaatigut sunnuteqarsinnaapput. Ininik attartorneq pillugu peqqussut naapertorlugu inissiaqarfinni siulersuisut missingersuutit aalajangersarneqarnerinut atatillugu tusarniarneqartarput taamaalillutillu ineqarnermut akiliutip annertussusisnaanut. Kikkut tamarmik ineqarnermut akiliummik akiliteqarpata inissiamut $80 m^2$ -mut ineqarnermut akiliut agguaqatigiissillugu qaammammut 50 kr.-inik appartinneqarsinnaassaaq. Viceværtit aserorteri-soqarnerata kingorna aqqissuussinernut piffissaq atunngikkaluarpasuk taava ineqarnermut akiliut qaammammut 73 kr.-inik apparteqqinneqarsinnaagaluarpoq.

Pigineqatigiilluni inissiat aamma 10/40/50-imik inissiat innuttaasuni aningaasaqarluarnerusuinnangajannik atornerqarput. 2008-mi upernaakkut ataatsimiinnermi naalakkersuisut allannguuteqarnissamik siunnersuuteqarniarput, taamaalilluni pigineqatigiilluni inissialiornermi sanaartornermut aningaasartuutit, ernialersugaanngitsunik akilersugassaannngitsunillu pisortaniit taarsigassarsinikkut aningaasalersorneqartut ikilisinneqarlutik, taamatut inissialioriaatsimi pisortat tapiissuteqartarnerat taamaalilluni aamma annikillisinneqarluni.

4.4.5 Sulisunut inissiat

Nuummi naalackersuisut inissianik 2.800-inik pigisaqarput. Inissiat taakku affaat pisortat sulisitsisunut sulisunut inissiatut atornerqarput, soorlu aamma peqatigiiffiit suliffeqarfiillu arlallit sulisunut inissianut immikkoortitanit pissarsisinnaasut.

Suliaqarfiit sulisutigut amigaateqarfiusut iluanni sulisunik ilinniarsimasunik pilerisaarisooqartillugu amerlanertigut qinnuteqartussamut aalajangiisuusarpoq atorfinitsinneqarnerup kinguninngua inissiamut pilerinartumut isertersinnaanissaq, aamma pisortat inissiaataannut attartortittakkani nalinginnaasunut naleqqiullugu qaffasinnerusumik ineqarnermut qaffasinnerusumik akiliuteqarnissamik tamanna kinguneqaraluarpalluunniit. Naalackersuisut taamaatumik sulisunut inissiassatut immikkoortitat isumaliutigerusuppaat, ilutigisaanillu sulisunut inissiatut immikkoortinneqarsimasuni ineqarnermut akiliutit aningaasartuutiviit tunngavigalugit ineqarnermut akiliummut qaninnerulersillugu.

Sulisunut inissiani ineqarnermut akiliutip qaffasinnerunerani iluaqutaasut arlaliupput. Pisortat annertunerusumik iluanaaruteqassapput aningaasaqarnikkut atugarissaarnerusut inissiamik nammineq pisinissaannut kajumissaarneqarlutik. Ilutigisaanik atorfininnerup aallartinnerani sulisumut inissiassaq piareersimatinneqassappat sulisussarsiorneq ajornannginnerulissaaq.

4.4.6 Tuapannguani pilersaarut

Naalackersuisut Nuummi blok T 2003-mi aamma 2004-mi iluarsartuuppaat. Blok T-mik iluarsaassineq m²-mut ataatsimut 10.297 kr.-inik akeqarpoq. Naalackersuisut isumaqarput iluarsaassinnermut aningaasartuutit qaffasissuusut sanaartorneq illoqarfiillu

ilaa tamanna ullutsinnut naleqqussarneqanngimat, aamma ukiorpaaluit qaangiuppata blok T-p iluarsartuunneqarnissaa pisariaqalissammat.

Blok T-mik iluarsaassinnermi misilittakkat kinguneri-vaat blok T-p assingi blok Q, R aamma S isaterneqarnissaat pillugu Naalackersuisut aalajangermata. Iserterneqareerpata piginneqatigiilluni inissialior-toqassaaq, 2009-p aamma 2012-p akornanni isertefigineqarnissaminnut piareersimasussanik. Illoqarfiup ilaanut tamakkiisumik aqqiisoqassaaq nutaanik nutaaliaasunillu inissiaqarfiusumik. Blok Q, R aamma S inissianik arfineq marlunnik quleriilinnik piginneqatigiilluni inissianik 210-nik katillugit 18.000 m²-nik taarserneqassapput. Piginneqatigiilluni inissiat sanaartornerisa akii m²-mut 17.500 kr.-it missaaniisapput.

Naalackersuisut taakkuupput pilersaarummik aallartitsisuusut taamaalillutillu piginneqatigiilluni inissiaateqarfinnik arfineq marlunnik pilersitsisussaasut. Sanaartorneq naammassineqarpat naalackersuisut piginneqataasut anissapput piginneqataasullu nutaat piginneqatigiilluni inissiaatileqatigiiffimmu iserlutik.

Inissiaqarfinni allani iluarsartuussinissamik pilersaarutitut annertunerusunut aamma nutaamik sanaartornerni annertunerusunut atatillugu taamatut suleriaaseqartarnissaaq naalackersuisut isumaliutigissavaat. Tuapannguani pilersaarutip takutippaa kvadratmeterimut aki appartinneqarsinnaasooq. Nalinginnaasumik inissiat m²-mut ataatsimut Nuummi 20.000 kr.-it sinnerlugit akeqarput, nalinginnaasuvorlu 10/40/50-imik inissiat m²-mut 25.000 kr.-it sinnerlugit tunineqarneri.

5. ILINNIALERNISSAMUT SULIFFEQALERNISSAMULLU ANINGAASAQARNIKKUT KAJUMISSAATIT

Nunanik allanik annertusiartuinnartumik unammiller-nermi sulisinnaasut allannguinnissamut pisariaqartut piginnasaqartullu pisariaqartuupput. Akisussaaffik taamaallaat qinikkaniingilaq imaluunniit suliffe-qarfinni, aamma inuit ataasiakkaat ineriartornermut malinnaanissaminnut pisariaqartutigullu piginnaan-gorsarnissamut akisussaaffeqarput. Naalackersui-sut anguniagaraat sulisinnaasut pikkorissarnissamut ilinniaqqinnissamullu ingerlaavartumik kajumissaar-neqarnissaat.

Ineqarnermut tapiissuteqartarnernut, meeqqanut pisortat tapiissutaannut aamma ulluunerani paaqqin-nittarfinnut akiliutit akilernissaannut tapiissutinut akissarsiaqartup isertitai apeqqutaasarput. Isertitat qaffakkaangata, pisortaniit akiliutaasartut annertus-susaat annikillisarpoq. Tamanna isumaqarpoq inuup nuussinerniit isertitaqartup suliffeqalernerani iserti-taniit atorsinnaasai annikitsuinnarmik qaffassimanis-saat aarlerinarsinnaavoq. Aamma ilinniagaqanngitsut ilinniarnermik naammassisaqartut qaffasinnerusu-millu akissarsiaqalersut misigisinnaapput pisortanit tapiissutit annikinnerulernerisigut akissarsiat qaf-faataasa annertunersaat akiliutinut atortarlugit.

Nuussinikkut isertitat assigiinngitsut akornanni ataqatigiinnerit naalackersuisut siunissami isi-giniarnerussavaat. Siunissami isumaginninnikkut akileraartarnikkullu inatsisitigut allannguinerit ilin-niagaqalernissamut sulilernissamullu kajumissutsip annertusinissaa qulakkeerneqassaaq.

5.1 Sulilernissamut aningaasatigut kajumissaatit

Isumaginninnermik ingerlatsinerup aamma akileraartarnermik ingerlatsinerup ilusilersornerani eqqarsaatigisassat arlallit, ataqatigiissikkuminaatsut sianiginiarneqartussaapput. Ilinniarnep aallartinnissaanut naammassineqarnissaanullu imaluunniit suliffissaa-leqinermit sulilernermut nuunnermi aningaasatigut kajumissaatit piginnarnissaat pingaarpoq. Ilutigisaanillu imminut napatissinnaangitsut tamarmik aningaasaqarnikkut akuerineqarsinnaasumik inuunegalermissaannut ikiorserneqarlutik. Kiisalu pisortat aningaasaat nuussinikkut isertitanut annertuumik aningaasartuuteqarnermik pisariaqanngitsumik artukkerneqartariaqarnatik.

Isertitat apeqquataatillugit ikiorsiinerit tunniunneqartarput tunngavigisassat aalajangersimasut naammassineqanngikkaangata. Assersuutigalugu ineqarnermut tapiissutisinnissamut ilaqutariit ini attartortakkami najugaqartariaqarput. Ikiorsiinerit annertussusaannut isertitat akileraaruserneqartussat apeqquataapput, taamaalilluni isertitat qaffappata ikiorsiissutit appartinneqarsinnaallutik.

Kalaallit Nunaanni isertitat apeqquataatillugit ikiorsiissutit pingaarnep tassaapput utoqqalinersiutit, siusinaartumik pensionit, meeqqanut tapiissutit aamma ineqarnermut tapiissutit. Isertitat apeqquataatillugit ikiorsiissutit saniatigut pisortat sullissinnermi ikiorsiisarput, assersuutigalugu angerlarsimaffimmi ikiorteqarneq aamma ulluunerani paaqqinnittarfimmi inissaqartitsineq, tassani nammineq akiliutinut apeqquataasarluni ilaqutariit isertitaat.

Isertitat apeqquataatillugit ikiorsiinerit pisortat ikiorsiinerat appasinnerpaamik isertitaqartunut sammitinneqarnissaat qulakkeertarpaat. Ilutigisaanik siunertaanngitsumik kingunerisinnaallugu inuit sulif-

feqarfiit avataaniittut sulilernermikkut aningaasaqarnikkut annikitsuinnarmik iluanaaruteqartarnerannik. Tamatumunnga pissutaavoq qaffasinnerusumik akileraartalernerup saniatigut qaffasinnerusumik isertitaqalernerup aamma kingunerisarmagu isertitat apeqquataatillugit ikiorsiissutit ikilisinneqartarnerat.

Sulilernissamut aningaasatigut kajumissaatit naalakkersuisut inatsisit tunngavigalugit naatsorsuinerisigut misissorneqarsinnaapput. Isertitani assigiinngitsuni annertussusilinni ilaqutariit isertitaat apeqquataatillugit ikiorsiissutit akileraarutillu annertussusissaat naatsorsorneqarsinnaapput. Taamaalilluni ilaqutariit sulilernerulerneqarsigut isertitat qaffappata imaluunniit pitsaasunerusumik akissarsiaqarfiusumik suliffeqalerpata ilaqutariit isertitanit atorsinnaasaat qanoq annertutigisumik qaffannersut naatsorsorneqarsinnaavoq.

Tulliuttumi ilaqutariinnut assigiinngitsunut pingasunut isertitat qaffannerisa aningaasaqarnikkut kingunii misissorneqarput. Ilaqutariit taakku pingasut immikkut toqqarneqarput, tassa ilaqutariinnut ilisarnaataasut inatsimmi atuuttumi naapertuuttoqannginneranut ersersitsinnissamut naleqqulluarmata.

5.1.1 Siusinaartumik pensionisialik kisermaa

Siusinaartumik pensionisiaqartut ilaat qanoq amerlatigisut inooqataanermi peqquteqartumik siusinaartumik pensionisiaqalersimanerannik qulaajaanermi Naalakkersuisut aallartitsisimapput. Siunertaq tassaavoq siusinaartumik pensionisiaqartut taakku immikkut suliniuteqartoqarneratigut sulilernissaannut ikiorserneqarnissaat. Taamaattumik siusinaartumik pensionisiaqartut sulilernissamut aningaasatigut kajumissuseqarnerat nalilersussallugu naleqquttuavoq.

Siusinaartumik pensionisiaqartoq tulliuuttumi ilimagi- neqarpoq attartortuulluni kisimi najugaqartuusooq ine- qarmut qaammammumut 2.500 kr.-inik akiliuteqartar- luni. Siusinaartumik pensionisiaqartut kisermaat annerpaanik ukiumut 88.812 kr.-inik pisartagaqarput, tassa siusinaarluni pensionisiat saniatigut allanik isertitaqannginnami.

Siusinaartumik pensionisiaqartoq siunnerfeqartumik suliniuteqartoqarneratigut ulloq naallugu sulilersin- naalersimavoq. Suliffimmi ukiumut 160.000 kr.-inik isertitaqarfiusumi atorfinitsinneqarpoq. Aamma inatsisit atuuttut malillugit siusinaartumik pensioni- siaqartunut akiliutaasartut qaffasinnerpaat 20%-ian- nik, tassa 17.762 kr.-inik pisartagaqarpoq, isertitaasa annertussusaat apeqqutaatinnagit.

Tunngaviit qulaaniittut atorlugit isertitat atorneqar- sinnaasut qaffanneri naatsorsorneqarsinnaapput. Naatsorsuineq taanna tabel 5.1-imi ataaniittumi takuneqarsinnaavoq.

	Siorna	Kingorna
Akissarsiat	0	160.000
+ Siusinaartumik pensionit	88.812	17.762
= Isertitat A-t	88.812	177.762
+ Ineqarnermut tapiissutit	24.300	3.900
- Isertitanit akileraarutit	13.240	51.470
= Isertitanit atorneqarsinnaasut	99.872	130.192

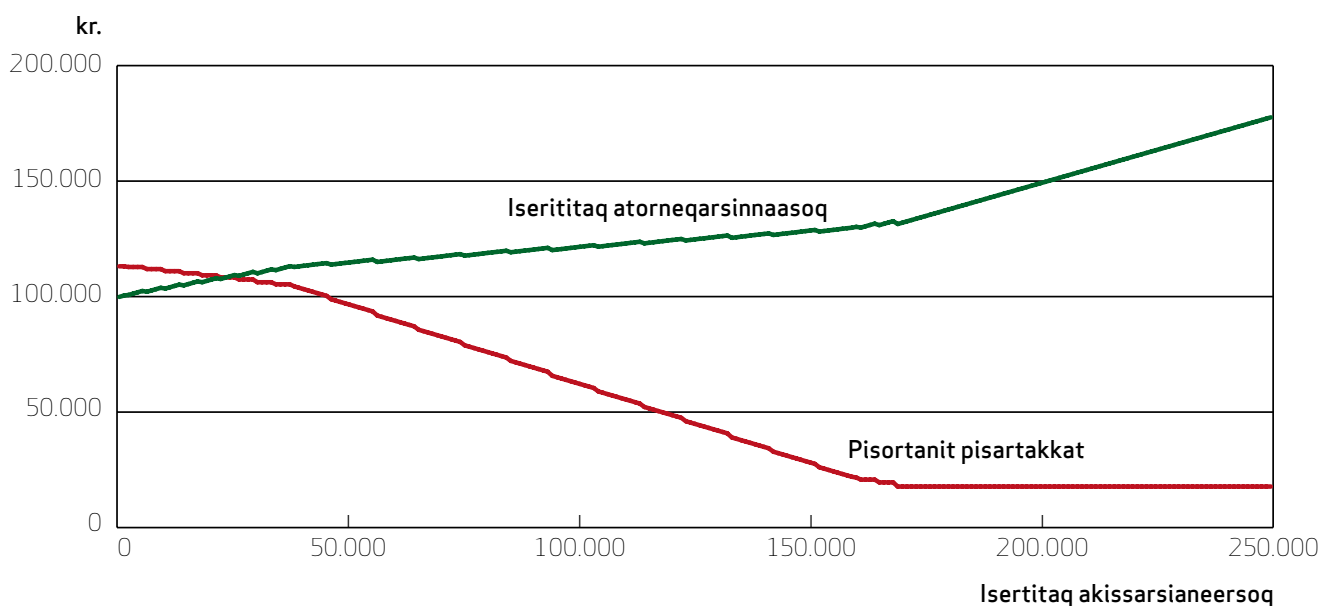
Tabel 5.1. Siusinaartumik pensionisiaqartoq kiser- maaq suliffeqalersooq

Tabel 5.1-imit takuneqarsinnaavoq assersuummi matumani siusinaartumik pensionisialik kisermaa- q misigisaqassasoq akissarsiatigut isertitatigut ukium- mut 160.000 kr.-inik qaffattoqarneratigut isertitanit atorneqarsinnaasut ukiumut 30.000 kr.-inik qaffas- sasut. Siusinaartumik pensionisialik taamaallaat pisortat pilersorneqartoq taamaalluni ulloq naallugu suliffeqaleruni isertitami 81%-ii pisortanut tunniutis- savai.

Akissarsiaqalerluni isertitaqalernerumut taamatut an- nikitsigisunik iluanaaruteqarnerumut pisumi matumani pissutaasoq tassaavoq ineqarnerumut akiliutit 20.400 kr.-inik apparnerat, isertitat nuunneqartut akileraaru- serneqartussaangitsut.

Siusinaartumik pensionisiaqartup sulisinnaassuse- qarnini takutippagu siusinaarluni pensionisiaqarsin- naanini annaassavaa. Pisartagaqartoq naammattunik nammineq isertitaqarsinnaappat ataavartumik siusinaartumik pensionisiat tunniunneqarsinnaangil- lat. Siusinaartumik pensionisiat unitsinneqarnissaan- nut piffissaq qanoq sivilutigissaneranut kommuni nalilersuisussaavoq. Siusinaartumik pensionisiat unitsinneqarpata suliner- mi iluanaarutaasut ikilisin- neqaqqissapput.

Ulloq naallugu suliffeqalerner- mi siusinaartumik pen- sionisiaqartoq kisermaa- q naammattumik iluanaarute- qarner- soq oqalligineqarsinnaavoq. Pisuni marlunni isertitani atorneqarsinnaasuni taamatut killeqartigi- sumik nikingasoqarneranut Kalaallit Nunaanni siusi- naartumik pensionisiaqartut inuuneranni suliner- mik inuussutissarsiortumut qanittumik aningaasaqarnik- kut qulakkeerunneqarnerannik takussutissaavoq.

Titartagaq 5.1 Akissarsiatigut isertitanit isertitat atorneqarsinnaasut

Titartagaq 5.1-imi ataaniittumi siusinaartumik pensionisiaqartup isertitai qaffappata pisortanit nuussinerit qanoq annertutigisumik ikilissanersut aamma isertitat atorneqarsinnaasut qaffassanersut takutineqarput. Takuneqarsinnaavoq isertitat qaffannerini aatsaat 170.000 kr.-inik akissarsiatigut isertitaqalernermi siusinaartumik pensionisiaqartoq pisortanit nuussinerit ikilisinneqaqqissanngitsut.

5.1.2 Kisermaaqq pisortanit ikiorserneqartoq

Piareersarfinnut nutaanut atatillugu suliffissaaleqisut sulileqqinnissaannut ikiorsinnaasunik ilit-sersuisussanik arlalinnik ilinniartitsisoqarsimavoq. Piareersarfiit oqaatsiniit sulinermi immikkut sammisagarnerni pikkorissartitsinernik inuttut ineriartornisamat arlalinnik pikkorissartitsisinaapput.

Tulliuttumi arnaq, Piareersarfinni samminiarneqartut ilaat takuneqarpoq. Arnaq pisortaniit pisartagaqarpoq, meeraqarnani, inissiamilu attartortakkami qaammammut ineqarnermut 2.500 kr.-nik akeqartumi najugaqarluni.

Naatsorsuutigineqarpoq arnaq ukiumut 35.000 kr.-inik pisartagaqartoq. Piareersarfik suleqatigalugu arnaq pikkorissarnermi peqataavoq ukiumut 180.000 kr.-inik isertitaqarfiusumik atorfeqalerneranik kinguneqartumik.

	Siorna	Kingorna
Akissarsiat	0	180.000
+ Isertitat nuunneqartut akileraaruserneqartussat	35.000	0
= Isertitat A-t	35.000	180.000
+ Ineqarnermut tapiissutit	28.200	3.000
- Isertitanit akileraarutit	0	53.684
Isertitanit atorreqarsinnaasut	63.200	129.320

Tabel 5.2. Kisermaa q pisortanit pisartagaqartoq sulilersoq

Arnaq annerpaamik 103.000 kr.-inik pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqarsinnaavoq. Aallaaviatigut annerpaamik pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqaruni, taava sulilernermit ikaarsarneq isertitatigut atorinnaasanik 4.900 kr.-inik siuariarnermik tamanna kinguneqassaaq. Tamatuma assigaa akissarsiatigut isertitat 97%-imik agguaqatigiissillugu akileraaruserneqartartut.

Inuk pisortanit ikiorsiissutisisartoq taamaalilluni ataavartumik pisortanit pilersorneqaliinnarnissaa aarlerinarsinnaavoq. Isertitat appasinneri apeqquataatinnagit ilutigisaanik sulilernissaanut aningaasatigut kajumissaataasinnaasut annikitsuararsuupput.

Arnaq katissimappat, aappaasorlu arnatut pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartuuppat, taava sulilernissamut kajumissuseq suli annikinnerussaaq. Aappariit annertunerpaamik pisortanit ikiorsiissutinik pisartagaqartut, aappaa suliffittaassagaluarpas aningaasanik amerlanerusunik atuinissaminut pissarsissan-

ngilaq. Tamatumunnga pissutaavoq akissarsiatigut isertitat tamarmik pisortanit ikiorsiissutinik illuatungilerneqartussaammata.

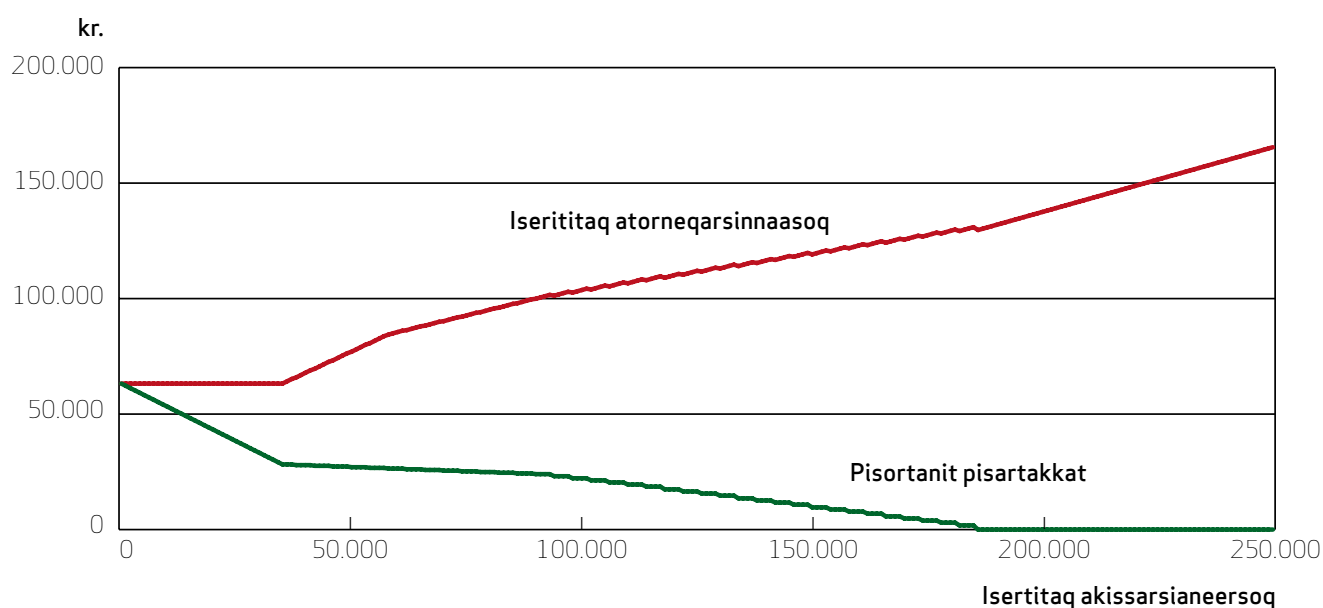
Sulilernermit aningaasatigut aappariit iluanaaruteqalissappata tamatumani tunngavissaq tassaavoq aappariit marluullutik pisortanit pisartagaqarunnaarlutik sulilernissaat.

5.1.3 Aappariit SIK malillugu akissarsiallit pingasunik meerallit

Tulliuttumi ilinniaqqinnissamut sammineqartussat nalinginnaasut takuneqassapput. Ilaqutariit tassaapput ataataq, anaanaq meeqqallu pingasut. Angajoqqaat SIK malillugu akissarsiaqartuupput katillugillu ukiumut 415.000 kr.-inik isertitaqarlutik. Meeqqat pingasunik, tallimanik aamma arfineq pingasunik ukioqarput kommunimilu meeqqanik paarsisarfinniittarlutik. Ilaqutariit inissiami attartortittakkami qaammammut 5.000 kr.-inik ineqarnermut akiliisarlutik najugaqarput.

Angjoqqaat aappaat suliffinni aqqutigalugu pikkorissarluni piginnaasaqarnerulernermitigut ukiumut 25.000 kr.-inik akissarsiami qaffannissaannut periarfissaqalerpoq. Taamaalilluni ilaqutariit ukiumut 440.000 kr.-inik akissarsiatigut isertitaqalerput.

Tunngaviusuni qulaani taaneqartuni pisuni marlunni aningaasat atorreqarsinnaasut naatsorsorneqalersinnaalerput.

Titartagaq 5.2. Akissarsiatigut isertitanit isertitat ator neqarsinnaasut

	Siorna	Kingorna
Akissarsiat	415.000	440.000
+ Ineqarnermut tapiissutit	4.800	0
-Isertitanit akileraarutit	125.580	136.080
Isertitanit ator neqarsinnaasut	294.220	303.920
-Ulluunerani paaqqinnittarfimmut nammineq akiliutit	40.014	45.012
Ulluunerani paaqqinnittarfimmut akiliuteqareernermi aningaasat atorsinnaasat	254.206	258.908

Tabel 5.3. Ilaqtariit pingasunik meerallit, ukiumut 25.000 kr.-inik akissarsiamikkut qaffaavigineqartut

Tabel 5.3-mit takuneqarsinnaavoq ilaqtariit akissarsiatigut isertitaat 25.000 kr.-inik qaffannerini 4.702 kr.-inik aningaasat atorsinnaasaat pitsaane-rulissasut. Pisumi tassani ilaqtariit isertitatigut qaffariaataasa 81%-ii annertunerusumik akileraa-ruteqalernikkut paaqqinnittarfinnullu nammineq akiliuteqartalernikkut kiisalu ineqarnermut akilium-mut tapiissutit peerneqarnerisigut pisortanut tunniun-neqassapput. Isertitatigut qaffariaatit atuinnissamut periarfissat annertusinissaannut taamatut killeqar-tigitillugit ilinniaqqinnissamut peqataanissamut aningaasatigut kajumissaatit annikillinerinik aamma inuussutissarsiutini qaffasinnerusumik akissarsiaqar-fiusuni suliffissarsiornissamut kajumissutsip annikit-sumiinneranik kinguneqarpoq.

5.2 Akileraartarnermi isumaginninnermilu inatsisini ataqatigiissitsinermi ajornartorsiutit

Assersuutit siulliiniittut takutippaat Kalaallit Nunaanni akileraartarnermi isumaginninnermilu inatsisit ilusilersornerini arlalitsigut ataqatigiissinnerini ersarissunik ajornartorsiuteqartoq.

Naalakkersuisunut pingaartuuvoq atugarissaarnerup naapertuuttumik agguarnissaanut peqataanissaq. Taamaattumik ineqarnermut akiliutinut aamma ulluunerani paaqqinnittarfinnut il.il. akiliutinut pisortat tapiissuteqartarput. Pisortat aningaasartuuteqarnerat eqqarsaatigalugu ikiorsiissutit siunnerfilerneqartarput taamaalilluni pisartagaqartut isertitaat qaffappata ikiorsiissutit ikilisinneqartarlutik.

Isertitatigut siuariarneq akileraaruserneqaannarnani, kisianni aamma pisortaniit ikiorsiissutit ikilisinneqarnerinik kinguneqarluni, taava immikkut sulinikkut imaluunniit piginnaasaqalernerup kingunerisaanik akissarsiat qaffannerini iluanaarutit annikinneruler sarput. Akileraarutit tamakkiisumik procentit katiterneqarsimasut ilaqutariit isertitaat qaffappata ilaqutariit ataatsimut isigalugu isertitanit akileraarutitigut pisortanillu ikiorsiissutit ikilisinneqarsigut pisortanut qanoq annertutigisumik akiliinerussanersut takutippaat.

Akileraarutit tamakkiisumik procentit katiterneqarsimasut ilaqutariinnut nuussinikkut isertitaqartunut imaluunniit appasinnerpaamik isertitaqarlutik akissarsiaqartunut nalinginnaasumik annertunerpaajupput. Isumaginninnermi akiorsiissutit arlallit inoqutigiit meeraqarnerannik tunggaveqarput. Ikiorsiiissutinut taamatut ittunut assersuut tassaavoq meeqqanut tapiissutit, meeqqat atuarfiani atuartunut angajuller nut tapiissutit aamma ulluunerani paaqqinnittarfinnut akiliutinut tapiissutit. Ataqatigiissitsinermi ajornartorsiutit ilaqutariinnut meeralinnut annertunerupput

pingaartumillu pilersuisunut kisermaanut annertuujullutik.

Isumaginninnermi ikiorsiissutit ilaannut, assersuutigalugu utoqqalineriutinut, siusinaartumik pensioninut aamma pisortanit ikiorsiissutinut apeq qutaasarput aapparisap isertitai. Aappariinnut ataqatigiissitsinermi ajornartorsiut taamaattumik, aappaariit marluullutik nuussinikkut isertitaqartuni amerlanertigut annertunersaasarput.

Inoqutigiit meerarpassuallit ukiumut isertitat 440.000 kr.-it ataaniippata ineqarnermut tapiissutinik pisartagaqarsinnapput. Inoqutigiit isertitaat qaffaqqippata taava ineqarnermut tapiissutit peerneqassapput. Ineqarnermut tapiissutit pisortanit ikiorsiissutini peerneqartartut kingullersaraat. Ukiumut 440.000 kr.-it sinnerlugit isertitaqartunut akileraarutit tamakkiisumik katiterneqarsimasut tassaapput 37%-it aamma 46%-it akornanni akileraarutitigut procentilernerqartartut, kommuni akileraarfiusoq apeqqutaalluni.

Akileraarusersuinerit aamma isumaginninnikkut ikiorsiisarnerit akornanni ataqatigiinnerit siunissami inatsisitigut allannguissani isumaliutigineqartut pingaarnersaraat. Isertitanit akileraarutit qaffanneqarpata, isumaginninnermi nuussinikkut akiliutaasartut qaffanneqarpata, imaluunniit isertitat apeqqutaatillugit nutaanik ikiorsiisoqartalerpat taava appasinnerpaamik isertitaqartunut akileraarutini tamakkiisumik katiterneqarsimasuni qaffasissuni ajornartorsiutit annertunerulissapput, allannguutit ataqatigiissarneqanngippata isumaginninnermilu ikiorsiissutit ataatsimut nutarterneqarnerinut atatilugu ingerlanneqanngippata. Sulilernissamut ilinniaqqaalernissamullu ataatsimut isigalugu kajumissu-

sermik appartitsisumik akileraartarnermi imaluunniit
isumaginninnermi inatsisitigut ataasiakkaatigut
allannguisoqannginnissaa taamaattumik naalakker-
suisut anguniagaraat.

6. ANINGAASATIGUT INGERLATSINERMI TOQQAMMAVIIT TULLERIIANERILLU

6.1 Aningaasatigut ingerlatsinerup atasinnaassusia

Kalaallit Nunaata aningaasaqarnera ingerlalluarpoq, siuariartorneq qaffasippoq suliffissaaleqisullu ikitsuinnaallutik. Taamaattorli nunatta karsiata aningaasaqarnera tatisimaneqarluni. Pisortaniit sulissinermut naatsorsuutit kingunerisaannik nunatta karsiata aningaasartuutai isertitanit sukkanerusumik amerliartorput.

Pisortat aningaasartuutaasa annertusiartornerat anikillisinnaarlugu Naalakkersuisut 2008-mi sulissuteqassapput. Tamanna isumaqarpoq 2009-mut aningaasanut inatsimmi suliniutinut nutaanut aningaasassat allatut tulleriiarinikkut nassaarineqartariaqartut, aamma naalakkersuisut kommunillu sulissarsiornermi ajornartorsiutaat attaneqarsinnaangisumik akissarsiat annertuumik qaffannerinik kinguneqartariaqanngitsut.

Aningaasatigut ingerlatsinerup tunngaveqarluarnera nalilerniartillugu nunatta karsiani isertitat amerliartorneri aningaasartuutit amerliartornerinut assersuunneqarnissaat naleqqutissaq. Piffissami 2003-2008-mi ingerlatsinermut, tapiissuteqarnerut inatsisinillu tunngaveqartunut aningaasaliissutit isertitanut naleqqiullutik 201 mio. kr.-inik amerlierarsimapput. Tamanna pivoq imigassamut kimittunut, tupanut sukkuullu akitsuutiniit 2008-miit iluanaarutit 100 mio. kr.-it sinnerlugit qaffanneqarnissaat pillugit Inatsisartut 2007-mi massa aalajangeraluartut.

2009-miit angusat pitsaanerulernerannut pissutaanerusoq tassaavoq 2008-p kingorna Nukissiorfinnut taarsigassarsitsinissaq missingersuutigineqanngimmat. Naalakkersuisut siunnersuutigaat 1/1-2009-miit Nukissiorfiit aktieselskabingorlugu allanngortinneqassasoq, tamatumalu kingorna Nukissiorfiit namminersortunit taarsigassarsinermigut sanaartugassanut nammineq aningaasaliissuteqartalerluni.

2009-miit nunatta karsiata Nukissiorfinnit pissarsiasai aamma ukiut siuliini sanaartornermut taarsigassarsiaanit akilersuutit nunatta karsiani isertitarineqalissapput. Nukissiorfiit allanngortinneqarnerisa kingunerissavaat IST-mi nikingassutit pitsaanerulernerallarnera. Allanngortitsinerup kingunitsiannua pitsaanerulernerana annertunerpaajussaaq ukiunilu

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ingerlatsineq, tapiissutit aamma inatsisinik tunngaveqartut	4.511	4.569	4.818	4.744	4.955	5.189	5.129	5.188	5.222
Isertitat	-5.387	-5.365	-5.585	-5.484	-5.573	-5.863	-5.891	-5.797	-5.772
Sanaartorneq	675	637	492	700	1.011	974	562	503	496
DAU	-201	-159	-274	-40	393	300	-201	-105	-54

Tabel 6.1. Nunatta karsiat Ingerlatsinermi Sanaartornermi Taarsigassarsinermilu angusai (mio. kr.)

Nalunaarsugaq, 2007-2011-mut kisitsisit missingersuutini kisitsisaapput

tulliuttuni 20-it ingerlanerini annikilliartuaassalluni, Nukissiorfiit nunatta karsianut akiitsuusa nungunnissaasa tungaannut.

Nukissiorfiit aktieselskabinngortillugit naalackersuisut kissaateqarnerannut IST-imi nikingassutip pitsaaninngorallarnissaa aalajangiisuunngilaq. Naalackersuisut aningaasaqarnikkut iliuuseqarsinnaassusiat allangussanngilaq. Niuernikkut annertunerusumik aallussaqaqarnerup pisariillisaanerup annertusinissaanik, piffissap ingerlanerani innaallagissap imermullu akit appasinnerulernissaannik naatsorsuuteqarneq tunngavigalugu Nukissiorfiit allannortinnissaat naalackersuisut siunnersuutigaa.

6.1.1 Aningaasatigut ingerlatsineq akit aningaasarsionnikkullu pissutsit allanngornerannut nalimmassaernermi sakkutut

Pisortat aningaasartuutaasa annertuumik qaffakkiartornerisigut aningaasaqarnikkut ingerlatat annertunerulersissimavai ullumikkullu inuussutissarsiutit amerlanerit sulisussarsiornerat ajornarnerulersissimallugu.

Piffissami akit aningaasarsionnikkullu pissutsit pitsaanerisa nalaanni aningaasatigut ingerlatsinerup annertusinissaanut atatillugu aarlerinartoqarsinnaavoq. Akit aningaasarsionnikkullu pissutsit pitsaanerisigut akit akissarsiallu qaffannerinik kinguneqarsinnaapput, unammilleqatigiissinnaanermik sanngiillisisumik naggataatigullu akit aningaasarsionnikkullu pissutsit ajornarnerannik kinguneqarluni.

Aningaasatigut ingerlatsinerup sanaartornerup iluani sulisussanik ilinniarsimasunik immikkullu ilinniagaqarsimasunik annertuumik amigaateqareerseq ajornarulersissinnaavaa. Sanaartornermi isumalluutit

sapinngisamik pitsaanerpaamik iluaqutigisinnaasunngorlugit pisortat sanaartornermi aningaasaliisarnerrat aqqissuunneqarnissaat naalackersuisut taamaatumik aallunniarpaat.

Naalackersuisut anguniagaraat aningaasatigut ingerlatsinerup siunissami aningaasatigut ingerlatani nikerartarnerit allanngorannginnerunissaannut annertunerusumik iluaqutaanissaa. Siunissami aningaasarlioneq illuatungilersinnaanissaanut nunatta karsia periarfissaqassappat maannakkut suliffissaaleqinerup appasinnerani aningaasaqarnikkullu annertuumik siuariartorfiusumi sinneqartoorfiusumik missingersuusiortoqartariaqarpoq.

6.1.2 Aningaasartuutitigut ingerlatsineq

Pisortat aningaasartuutitigut ingerlatsineranni pingaarpoq siunissami siuariartornissamut tunngavimmik patajaallisaasunik suliniutinik immikkut aallussaqaqarnissaaq.

Erngup nukinganut aningaasaliinissanut 2007-mi aamma 2008-mi naalackersuisut immikkut ittumik 400 mio. kr.-inik immikkoortitsisimapput. Innaallagissap kiassarnerullu akiisa nunarsuarmi niuerfinni akit annikinnerusumik apeqquataalernissaannut aningaasaliissutit taakku iluaqutaajumaarput, aamma Kalaallit Nunaata kissatsitsoornermi gassinik aniatitsinini annikillissallugu.

2008-imut Aningaasanut inatsimmi angallannikkut annertunerusumik aningaasaliissutissanik aningaasalik immikkoortitsisoqanngilaq. Akerlianilli Ilulissat aamma Nuup kommunii suleqatigalugit illoqarfiit taakku marluk mittarfiisa tallineqarnissaannut aamma Nuup umiarsuarnut atlantikoortitaatinut umiarsualiviata allineqarnissaanut suleriaasissamut

pilersaarusionerit naalakkersuisunit aallartinneqarsimallutik. Suleriaasissamut pilersaarutit aningaasaliissutit ernialersorneri akilersornissaallu atuisut akiliutaannut ilanngullugit naatsorsorneqarnissaat tunngavigalugit suliarineqassapput. Suleriaasissamut pilersaarutit ilimanarnerulersissinnaappassuk aningaasaliissutit kinguneriumaaraat atuisartunut akit appasinnerulerumaartut taava pilersaarutit naammassineqarnissaannut aningaasaleeqataasussanik naalakkersuisut ujartuissapput.

Mittarfeqarfiit sorliit atlantikoq qulaallugu timmi-sartuussinermik siunissami isumaginninnissaannik piaarnerpaamik qulaajaasoqarnissaa pingaaruteqarpoq. Tamanna pillugu nalornisoqartuartillugu ilaatigut takornariartitsinerimi ineriartornermi aningaasaleerussusermut annertuumik akornusiisinnaavoq.

2006-imi ilinniartitaanikkut suliniutit immikkut ittu allartinneqarput. Ilinniartitaanermi aningaasaliissutit annertusiartuaartinneqassapput, nunatta karsia 2005-imut naleqqiullugu 2012-mi ukiumut 400 mio. kr.-inik ilinniartitaanermut annertunerusumik atuilerluni. Ilinniartitaanerup qaffasinnerulernera siunissami ungasinnerusumi aningaasartuutit qaffakkiartorneri annikillissavai, taamaalilluni amerlanerusut pitsaasumik nammeneq isertitaqarsinnaalerpata isertitanut nuunneqartartunut akinillu apparsaataasunut tapiisutitut aningaasaliissutit ikilisinneqarsinnaalerlutik.

6.1.3 Aningaasarsiornikkut siuariartorneq siunissamilu atugarissaarnikkut pitsannguutit

Akileraarutit akitsuutillu qaffannerisigut atugarissaarnikkut pitsannguutit pilersinneqarsinnaanngillat. Siunissami atugarissaarnikkut pitsannguutitut tunngavik tassaavoq aningaasarsiornikkut siuariartorneq, tassanilu aamma tunngavigineqarluni sulisin-

naasut pitsaanagerusumik ilinniagaqarsimanissaat. Ikinerusut pisortat karsiinit nuussinerniit tapiissutinillu pisartaqarunnaassapput. Ilutigisaanik inuussutissarsiutitigut periarfissat nutaat iluaqutigineqassapput, taamaalilluni akileraartarnikkut isertitat qaffallutik.

Nunatta karsia aamma kommunit aningaasaqarnerat sulisinnaasut ilaasa suliffeqannginnerinik artukkersorneqarpoq, aamma sulisut amerlanersaasa pisortani atorfeqarlutik imluunniit pisortanit tapiissutit aqqtigalugit aningaasalersorneqartuni suliffinniilutik. Suliffimmi tapiiffigitittartumi suliffiit tassaanerupput aalisarnerup, piniarnerup nunalerunerullu iluaniittut kiisalu angallannerup pilersuinerullu iluanni.

Aningaasarsiornikkut siuariartorneq tapiissuteqarnerit atorunnaarsinnerisigut siuarsaqqinneqarsinnaavoq, taarsiullugulu suliniutinut naammassisaqarsinnaassutsimik siuarsaasunut aamma inuussutissarsiutinik nutaanik ineriartortitsinermik taper-sersuisunut pisortat aningaasaat salliutinneqarlutik.

Kalaallit qallunaallu namminersorneq pillugu isumalioqatigiissitaasa 2007-mi ukiakkut folketingimut qinersisoqarnissaanik nalunaaruteqarneq sioqqullugu kaammattuutigissallugu isumaqatigiissutigisimavaat naalagaaffiup Kalaallit Nunaanut ataatsimut tapiissutai maannakkutut annertutigitillugit aalajangiussimaneqassasut, aatsitassarsiornermilu ukiumut isertitat 75 mio. kr.-it sinnerpatigut taakku affai tapiissutitut ilanngaatigineqartassasut. Isumalioqatigiissitat kaammattuutai malinneqassappata ataatsimut tapiissutit siunissami qaffanneqassanngillat. Taamaattumik atugarissaarnikkut pitsannguuteqarnissat aamma Naalagaaffimmit suliassaqarfinnik nutaanik tigusinerit Kalaallit Nunaanni aningaasarsiornikkut siuariartornermik pilersitsinikkut inissaqartinneqassallutik.

6.2 Pisortat isumaqatigiissutaat

Naalackersuisut KANUKOKA suleqatigalugu ukiumut akissarsianut katillugit 2,4 mia. kr.-it missaannut isumaqatigiissutissanik isumaqatigiinniartarput. Pisortat akissarsianik ingerlatsinerat taamaalilluni inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut tamarmiusumik pingaaruteqartorujussuuvoq.

Suli sulisut amerlinissaannut aningaasallu nalikilliar-tonnerisa appassisumiinnissaannut tunngaviuvoq akissarsiatigut isumaqatigiinniarnissani akissarsianut qaffaatissat appassisumiitinnissaat. Ilutigisaanik assersuutigalugu ilinniartitaanerup aamma isumaginninnerup peqqinnissaqarfiullu iluanni sulisut ilinniarsimasut amigaataagaluttuinnarnerat aaqqiiffigineqartariaqarluni.

6.2.1 Suliffeqarfeqarnermut attuumassuteqartut ajornartorsiutit

Kalaallit Nunaanni suliffeqarnerup ullumikkut Nunat Avannarliit pingaartumillu Danmarki suliaqarfinni tamani akunnattumik sivisuumillu ilinniarfiusut pillugit unammilligarai. Danmarkimi suliffissaaleqineq oqaluttuarisaanermi aatsaat taamak appasitsigaaq, sulisullu aatsaat taamak amerlatigalutik. Tamanna sulisussarsiornermi aalajangiussisimaniarnermilu naalackersuisunut kommuninullu ajornartorsiortitsivoq. Kalaallit Nunaanni pisortat sulisitsisut akuttunngitsumik misigisarpaat iluatsitsiffiunngitsumik sulissarsiortarneq, taartaasussanillu tikisitsisoqartariaqarluni, imaluunniit atorfiit sulisunik annikinnerusumik ilinniarsimasunik inuttalerneqartariaqartarlutik.

Isumaqatigiinniarnerni tulluuttuni sulisussarsiorneq aalajangiussisimasarnerlu naalackersuisunit pitsaanerulersissinniarneqarpoq. 2005-imi aamma 2006-imi kingullermik isumaqatigiinniarnerni qitiusumik akissarsianik aalajangersaasarnerup qimakkia-

nissaanut alloriarnerit siulliit tiguneqarput, tassa sulisut ataasiakkaat tapisiassaannut sinerissamut immikkoortitsisoqarnissaa suliatigut kattuffinnik tamanik isumaqatigiissutigineqarmat. Sinerissamut immikkoortitat ineriartorteqqinnissaat naalackersuisunit siunnersuutigineqassapput, taamaalilluni sulisut ataasiakkaat suliatigut inuttullu piginnaasaat annertunerusumik akilerneqarsinnaalerluni. Sulisunut immikkut ittumik suliniartunut imaluunniit pitsaasunik angusaqartunut tapisiaqartitsisoqarsinnaassaaq.

Ilinniartitaanikkut immikkut ittumik suliniarnerup ilaattut suliatigut ilinniartitaanerup, ilinniaqqinnerup pikkorissarnerullu annertusineqarnissaa naalackersuisut kissaatigaat. Ilutigisaanik pikkorissarneri ilinniaqqinnerillu aalajangersimasumik sivisussusillit ulluinnarni sulinermi sulisup pikkorissartinneranut iluaqutaasut akilerneqarnissaat pillugit suliatigut kattuffinnik naalackersuisut isumaqatigiissuteqarniassapput.

Utoqqaat amerlassusaat ukiut tulluuttut 25-it ingerlanerini marloriaat sinnerlugu amerleriartussaapput. Taamaattumik isumaqatigiinniarnerni tulluuttuni PFA Soraarnermi imaluunniit SISA-mi sulisunut killeqartumik pensionisiaqartunut suliffeqarfinni pensionit qaffanneqarnissaat pisariaqassaaq. Suliffeqarfinni pensionit qaffasinnerusut pensionisiaqartutut inuulernermi inuuniarnerup annertuumik apparnissaanik kinguneqannginnissaa qulakkeersinnaassavaat.

Inuussutissarsiorsinnaasuni utoqqaat amerliartuinnarlutik innuttaasut ineriartornerat utoqqaat suliffeqarfinni sivisunerusumik sulisorinissaannik pisariaqartitsineq annertusivaa. Naalackersuisut taamaattumik utoqqaat ullup ilaannaani sulinissamut periarfissaasa pitsaanerulersissinnissaat siunnersuutiginiarpaat.

6.2.2 Inuiaqatigiit aningaasarsiorneranni eqqarsaatigisassat

Kalaallit aningaasarsiornerat ingerlalluarpoq. Aningaasarsiornikkut siuariartorneq annertuvoq suliffissaaleqisullu ikitsuinnaallutik. Naalakkersuisut anguniagaraat siunissami isumaqatigiinniarnerni pitsaasumik ineriartornerup aalajangiussimaneqarnissaanut iluaqutaassasut. Taamaattumik suliffeqarnik-kut unamminartut toqqammaviit atasinnaasut iluanni aaqinneqarnissaat naalakkersuisunit piumasaaqatigineqassaaq.

Naak ukiuni aggersuni suliassat allanngunngikka-luurtut annertusiartuinnartumik amigartuornissaq pinngitsoortinniarlugu pisortat annertuumik sipaar-tussanngorput. Akit aningaasarsiornikkullu pissutsit naak pitsaagaluartut pisortat ingerlatsiner-mi aningaasartuutaat 2003-mili nunatta karsiata isertitaanit annertunerusumik amerliartorsimapput. Taamaattumik Inatsisartut 2007-mi ukiakkut ataatsimiinneranni imigassamut kimittuumut, tupamut sukkunullu akit-suutunik qaffaanissaat pisariaqarsimavoq. Pisortat ingerlatsiner-mut aningaasartuutaanni ukiuni aggersuni suli qaffaasoqarnissaa ilimanarpoq ilaatigut utoqqaat amerlanerulernerat, inuunermi pissusilersuutitigut nappaatit amerlanerisa aamma ilinniartitaanikkut suliniutit annertusiartornissaannik Inatsisartut aalaj-ngernerisa kingunerisaannik.

Pisortanut ilisarnaataasoq tassaavoq sulisutigut annertuumik atuisoqarnera taamaattumillu akissar-siatigut annertuumik atui ffiulluni. Naalakkersuisut anguniagaraat pisortat aningaasartuutaat siunissami isertitat siuariartornerannik qaangiissanngitsut. Taamaattumik siunissami pisortat akissarsiatigut isumaqatigiinniarnernit akissarsiatigut nammanneqar-sinnaangitsunik qaffaanernik kinguneqassanngillat.

Pisortani akissarsiatigut ineriartorneq nunanik allanik unammillertussani namminersortuni akissarsianut sunniuteqartarpoq. Kalaallit nunaanni akissarsiat nunani allani akissarsianit annertunerusumik qaffakki-artorpata tamatuma kalaallit unamillersinnaassusiat ajoqusissavaa.

6.3 Aaqqissuussaanimik iluarsaaqqinneq

Kommunini aaqqissuussaanimik iluarsaaqqinneq januarip aallaqqaataani 2009-imiit ingerlanneqassaaq. Aaqqissuussaanimi iluarsaaqqinnerup kingunerisuaa maannakkut kommunit 18-iusut kommunerujussuaranut sisamanut katiterneqarnissaat.

Aaqqissuussaanimut isumaliuteqatigiissitap suliasaani allassimavoq „Innuttaasut nunami sumi najugaqaralarunilluunniit imminnut tunngasunik suliarititaqartut pisortani oqartussaasumit sorlermit sullin-eqaralarunilluunniit assigiimmik pineqartussaa-titaapput. Kommuninik iluarsaaqqinnermik suliaqar-nermi tunngaviulluinnartariaqarput inatsisitigut innarlitsaalineqarnissaq assigiimmillu pineqartussaa-titaaneq.“

Kommunerujussuit nutaat innuttaasunik sullissinerup pitsaanerulernissaanut periarfissiippat. Ilutigisaa-nillu immikkoortut annertunerusut allaffissornikkut sipaarniarnermi iluaqutigineqarsinnaallutik taamaalil-lutillu siunissami namminersulernissamat aningaa-saqarnikkut tunngavissaq nukittorsarneqarluni.

Aaqqissuussaanimik iluarsaaqqinnerup kingu-nerisaanik kommunerujussuit sulianik ullumikkut namminersornerullutik oqartussat isumagisaanik tigusaqartussaassapput. KANUKOKA aamma Nam-minersornerullutik Oqartussat sulianik nuussinissamat periarfissanik piumasaqaatinillu misissuisussanik suleqatigiissitanik arlalinnik pilersitsisimapput. Tigusinissaq pillugu namminersornerullutik oqartus-sat, naalakkersuisut aamma kommunit akornanni isumaqatigiinniarnissamat naammattumik tunngave-qarnissaq suleqatigiissitanit qulakkeerneqassaaq.

Suleqatigiissitat immikkoortut soorlu innarluutilin-ik isumassuineq, nukimmik pilersuineq, ineqarneq,

kiisalu meeqqanut inuusuttunullu angerlarsimaffiit ingerlanneqarneri pillugit suliaqarput.

Sulianik kommuninut tunniussinerit piffissami 2009-2013-mi annertusiartortumik ingerlanneqas-saaq. Namminersornerullutik Oqartussaniit sulianik tigusinissamat kommunit piffissaqassapput, ilutigi-saanillu kommunini ingerlatsiviit kattussuunneqarneri ingerlanneqassallutik. Immikkoortut ataasiakkaat tunniunneqarnissaannut piffissanik suleqatigiissitat siunnersuuteqarnissamik suliakkerneqarsimapput.

Sulianik kommuninut tunniussinerit pisortat aningaa-sartuutaasigut aarlerinartumik ineriartornermik kinguneqartitsissanngilaq. Kommuninut nutaanut ataatsimut tapiissutinut aallaaviusussaq tassaassaaq maannakkut kommuninut ataatsimut tapiissutaasar-tut. Kommunit Namminersornerullutik Oqartussaniit sulianik tigusippata kommuninut ataatsimut tapiissu-tit amerlanertigut Inatsisartut aningaasanut inatsim-mi siunertamat aningaasat immikkoortissimasaanik qaffanneqartassapput. Immikkoortuni kommunit tigusaanni pisortat sullissinerannut pitsannguutissa-nut aningaasat pisariillisaanikkut imaluunniit allatut tulleriissaarinikkut nassaarineqartariaqarput.

Kommunit Namminersornerullutik Oqartussaniit sulianik tigusisippata taava kommunit missingersuu-taat inuiaqatigiinni aningaasaqarnikkut ingerlataqar-nermut annertunerusumik pingaaruteqalissapput. Naalakkersuisulli aningaasaqarnikkut ingerlatsiner-mi suli aqutsisariaqassapput, taamaalilluni piffinni atu-garriorfisuni sulinerup annertusineqarnissaa qulakke-erneqarluni, aamma piffinni atugarissaarfiusuni akit qaffannissaat killilersimaartinneqarluni. Kommuninik siunissami ataatsimut tapiissutit pillugit isumaqati-giinniarnissani naalakkersuisut taamaattumik kom-

munit aningaasaqarnerannut aningaasartuutitigut pingaarnertigut killiliussat pillugit piumasaqaateqasapput.

6.3.1 Kommunit akornanni aningaasaqarnikkut naligiissaarineq

Kommunit tamarmik suliat assigiit isumagissavaat, kommunilli ullumikkut aallaavigisaat assigiingitsorujussuupput. Kommunit isertitaasa annertunarpaartaat kommuninut akileraarutineersuupput, kommunilli akornanni akileraarutitigut tunngaviit annertuumik assigiingissinnaallutik. Aningaasartuuteqarnikkut aningaasartuutitigut kommunit ilungersortinneqarnerat assigiingitsuuvoq. Assersuutigalugu kommunini ukiutigut inooqataanikkullu aqqissuussaannerit aamma illoqarfiiit nunaqarfiillu akornanni innuttaasut agguarnerisigut assigiingittoqarsinnaavoq.

Ataatsimut tapiissutitigut naligiissaarineq aamma akileraarutitigut isertitat agguateqqinnerisigut kommunini aningaasaqarnikkut atukkat assigiikannernissaat qulakkeerneqarsinnaavoq. Kommunit tamarmik aalajangersimasumik akileraarusiinkut procenteqartut innuttanik assigiikannersumik sullissinissamik neqeroorteqarsinnaasariaqarput. Kommunini ataasiakkaani akileraarutit sullissinerillu akornanni ataqatigiittoqartariaqarpoq, taamaalilluni annertuumik akileraarusiisarneq tassaassalluni qaffasissumik sullissineq, appasissumillu akileraarusiisarneq taamaaqataanik appasissumik sullissinerussalluni.

Kommunit akornanni maannakkut aningaasaqarnikkut naligiissaarinerit allanut naleqqiullugu paasiuminaatsuupput. Ataatsimut tapiissutit tapiissutinut tallimanik imaqarput, piumasaqaatit oqimaassutsillu assigiingitsut malillugit agguarneqartartut. Kom-

munit akornanni akileraarutitigut naligiissaarinermut ilaapput inuit akileraarutaannik kiisalu ingerlatseqatigiiffiit akileraarutaannik naligiissaarinerit. Inuit akileraarutaannik kiisalu ingerlatseqatigiiffiit akileraarutaannik naligiissaarinerit saniatigut aamma kommuninut ataatsimut akileraarut kommuninik naligiissaarinnikkut agguarneqartarpoq. Kommuninut ataatsimut akileraarut kommunini innuttaasut amerlassusaat malillugit agguarneqartarpoq.

Aqqissuussaannermik iluarsaaqqinnerup kinguneraa KANUKOKA aamma naalackersuisut kommuninut ataatsimut tapiissutit agguarneqarnissaanut periu-sissamik nutaamik isumaqatigiissuteqartariaqarnerat. Aamma 2008-mi upernaakkut Inatsisartut ataatsimiinneranni kommunit akornanni akileraarutitigut isertitat naligiissarnissaannut iluseq nutaaq akuerineqassaaq. Kommunit anginerusut nutaat assigiiaarnerussapput, taamaattumillu maannakkut naligiissaarisarnerit pisariinnerulernissaannut periarfissaqassalluni. Aqqissuussaannermik iluarsaaqqinnerup kingorna piumasaqaatit ikinnerussapput, ilutigisaanillu ukiup tulliani ataatsimut tapiissutissat kommuninut siumut oqaatigereernissaat ajornannginnerulissalluni.

Kommuninut ataatsimut tapiissutit agguarnissaannut kiisalu kommunini akileraarutitigut isertitat agguarnissaannut naalackersuisut KANUKOKA suleqatigalugu siunnersuusiorsimapput.

6.3.2 Siunissami ataatsimut tapiissuteqartarnissaq

Ataatsimut tapiissuteqartarneq kommunit akornanni ataatsimut tapiissutit agguartarneqarnissaannut pingaaruteqarpoq, nunattali karsiata kommunit akiliutigisartagaanut ataatsimut tapiissutit tamarmiusut annertussusaanuunngitsuq.

KANUKOKA aamma naalakkersuisut siunnersuutigaat pilersuinikkut nammataqarneq aamma kommunimi innuttaasut amerlassusaat naapertorlugit kommuninut ataatsimut tapiissutit siunissami agguarneqartassasut. Pilersuinikkut nammataqarneq periusissami siunnersuutigineqartumi nassuiarneqarpoq meeqqat inuusuttullu 18-it inorlugit ukiullit amerlassusaat aamma utoqqaat 64-it sinnerlugit ukiullit amerlassusaat 18-it aamma 64-inik ukiullit akornanni inuit sulisinnaasut amerlassusaannut naleqqiullugit.

Meeqqat angajoqqaallu kommunit nuunnerisigut ataatsimut tapiissutit qaffanneqarnerinik kommunimi misigisaqassaaq. Inuit amerlassusiisa pilersuisussaanerullu qaffannerinik tamanna pissuteqarpoq.

Inuk sulisinnaasoq kommunimut nuuppat ataatsimut tapiissutit apparnerinik kommunimi misigisaqassaaq. Inuit amerlanerulernerisa kingunerisaanik ataatsimut tapiissutit qaffassapput, taamatut qaffariarneq pilersuisussaanerup apparnera pissutigalugu ilutigisaanik ataatsimut tapiissutini annerusumik ikiliarnermik illuatungerilerneqassaaq.

6.3.3 Siunissami akileraarutitigut naligiissarineq

Nuup aamma Ivittuut kommunii, ullumikkut kommunini kisiartaallutik inuit akileraarutaannik naligiissarisuupput. Qaqortoq, Sisimiut aamma Ilulissat nalinginnaasumik ilisarnaatigaat naligiissarinermiit pisartagaqarnatillu akiliuteqarneq ajormata. Kommunit sinneruttut 13-it inuit akileraarutaannik naligiissarutitik pisartagaqarput.

Siunissami siunnersuutigineqarpoq nunami agguaqatigiissitsinerup 90%-ianik annikinnerusumik kommunimi isertitatigut tunngaveqaleraangat inuit akileraarutaannit kommunit naligiissarutisisassasut,

agguaqatigiissitsinerlu 115%-imik sinnerlugu isertitatigut tunngaveqaleraangat kommunimi aqqissuus-sinermut akiliuteqartassasoq. Isertitatigut tunngavik kommunimut akileraarutit 20%-iusut aallaavigalugit naatsorsorneqartarpoq.

Kommunit ataatsimut akileraarutaat kiisalu ingerlatseqatigiiffiit akileraarutaat eqqarsaatigalugu siunissami siunnersuutigineqarpoq kommuninut ataatsimut tapiissutitik agguaassinermi periuseq atorneqartoq malillugu iluanaarutit agguarneqartassasut. Kommunit ataatsimut akileraarutaannit kiisalu ingerlatseqatigiiffiit akileraarutaannit iluanaarutit tamarmiusut ukiuni kingullerni ukiumut 400 mio. kr.-it missaaniit-tarput.

Qulaani siunnersuutigineqartutut allannguuteqarnissami akileraarutit inatsimmi allunnguisoqartariaqassaaq.

6.3.4 Inuussutissarsiutit aqqissugaanerini allannguutit annertunerusut

Ataatsimut tapiissutikkut, kommuninut ataatsimut akileraarutikkut kiisalu inglatseqatigiiffiit akileraarutaasigut siunissami ukiumut 1.175 mio. kr.-it missaaniittut agguarneqartassapput. Tamanna isumaqarpoq inuk ataaseq pilersorneqartussaq kommunimut nuuppat ataatsimut tapiissutitigut akileraarutitigullu naligiissarinikkut 75.000 kr.-it malinnaasassasut.

Akerlianilli inuk sulisinnaasoq pineqarpat taava kommunimi ataatsimut tapiissutit ukiumut 13.000 kr.-inik appaaffigineqarnermik misigisaqassaaq. Ataatsimut tapiissutitigut akileraarutikkullu naligiissarinerimi appariaatit kommunimut inuup qimataanut tunniunneqassapput.

Ukiut ikitsuinnaat ingerlaneranni aluminiumimik aatsitsiveqalerpat ataasiakkaanillu aatsitassarsiorfeqalerpat Kalaallit Nunaat inuussutissarsiutit aqqissugaanerisigut ataasiakkaatigut annertuunik suliffeqalissaaq. Tamanna isumaqarsinnaavoq sulisinnaasorpasuit kommuninut allanut suliarlorlutik nuuttariaqarnerannik.

Sulisinnaasut eqqortunik piginnaasaqartut nuttarsinnaasut ukiuni aggersuni inuussutissarsiutini ingerlattassatut ilimagineqartunit iluanaarutit annertusissa-vaat.

Ataatsimut tapiissuteqarnissamut siunnersuutaasoq pisariaqartutigut allannguineranut tapersersuinissamut aningaasatigut kajumissaatigut eqqortunik pilersitsissaaq. Kommunit inuussutissarsiorsinnaasunit nuuffigineqartussat ataatsimut tapiissutitigut akileraarutitigullu naligiissaarutit ikilileriffigineqarnermik misigisaqassapput, akerlianilli kommunimi sulisunniit akileraarutitigut isertitat amerlissallutik. Paarlattuanilli kommunit sulisoqarnikkut kinguarnermik misigisaqartut ataatsimut tapiissutitigut qaf-fariarnermik misigisaqassapput, inuit sulisinnaasut kommunimi allami sulisussatut ilinniagaqartussatul-luunniit innersuukkaangamikkit.

Kommunimi suliffimmik annertuumik akilerneqarlu-artunik atorfinnik pilersitsineq aamma kommuninut allanut iluaqutaanissaa naalakkersuisut siunertaraat. Suliffiit taakku angisuut pilersorneqarneri taamaat-tumik kingunerisinnaavaat inuit akileraarutaannut naligiissaarisarnerup allangortinneqartariaqarnera. Naalakkersuisut KANUKOKA suleqatigalugu ineri-artornermut malinnaassapput anguniagarlu angusin-naajumallugu pisariaqartutigut iluarsissallutik.

6.3.5 Illoqarfioreersut nunaqarfioreersullu avataanni inuussutissarsiutit ineriartortitsineq.

Aatsitassarsiornerup iluani suliffiit nutaat ullumik-kut illoqarfioreersut nunaqarfioreersullu avataanni pilersinneqarsinnaapput. Taamaattoqassappat aatsitassarsiorfimmut atatillugu barakkimik illoqar-filiorqarsinnaavoq, piffissami sivikitsumi sulisut suliarlorlutik timmisartuunneqarfissaannut.

Illoqarfioreersut nunaqarfioreersullu avataanni suliffeqarfiit kommunit aningaasaqarnerannut artuk-kiisussaassanngillat. Kommunit assersuutigalugu atu-arfinnut isumaginninnermullu aningaasartuuteqassan-ngillat, paarlattuanilli suliffinni taakkuni sulisut nunaqavissut suliffeqalernissaannut pimoorussillutik suliffeqarnikkut kajumissaaruteqarlutik suliniute-qartariaqassallutik. Naalakkersuisut taamaattumik siunnersuutiginiarpaat illoqarfioreersunut atassute-qanngitsunut sulisunit tikisitanit akileraarutitigut isertitat nunatta karsianut tutsinneqartassasut. Nu-natta karsia isertitaqarfinnik nutaanik pisariaqartitsi-voq. Inuit akileraarutaasa 75%-iisa missaat kommunit karsiniit tutsinneqartareerput, 25%-iinnaallu nunatta karsianut tutsinneqartarlutik. Taamaatumik assersuu-tigalugu peqqinnissaqarfimmi aningaasartuutit qaf-fannerisa aningaasalersornissaannut nunatta karsia ajornartorsiuteqarsinnaavoq.

ILANNGUSSAQ A. ANINGAASAQARNIKKUT INISSISIMANEQ

Kalaallit Nunaat 2004-imili aningaasaqarnikkut siuariarfiusimavoq. Tamanna isumaqarsimavoq nunatta karsiata akileraarutinik isertitai ukiumut 5%-mik qaffariarsimasut, suliffissaaleqinerlu apparitortorsimasoq.

A.1 Aningaasarsionnikkut pissutsit allanngornerat

Ukiuni 2001-imiit 2003-mut akit aningaasarsionnikkut pissutsit ingerlanerliornerisa kingorna 2004-imiit 2006-imut aningaasarsionnikkut ineriartorneq pitsaasuusimavoq. 2006-imi aningaasarsionnikkut siuariartorneq kingunerisaanik inuiaqatigiit akit aalajangersimasut uuttuutugalugit 2,6%-imik tunsassiornerat qaffariarsimavoq. Taamaalilluni 2004-imiit siuariartorneq ingerlaannarsimavoq. 2007-mi aningaasarsionnikkut siuariartornequt kisitsisit suli suliarineqarsimangillat, missiliorneqarlunili aningaasarsionnikkut piviusumik siuariarneq kingumut 2%-iusimassasoq.

Akit ingerlaavartut naapertorlugit 2005-imi isertitigit tunngaviit 4,5%-imik qaffariarput, 2006-imili siuariartorneq 4,4%-imiissimalluni. 2007-mi akileraarutitigit isertitat missiliorneqarput 4,5 %-mik qaffariarsimassasut 2008-milu naatsorsuutigineqarluni aamma taamatut qaffasitsigissasut.

	2003	2004	2005	2006	2007*
Isertitigit tunngaviit ineriartorneq	1,5	6,4	4,5	4,4	4,5

Tabel A.1. 2003-2007-mi isertitigit tunngaviit allanngorneri (pct.), akit ingerlaavartut 2)

* 2007-mut kisitsisit Aningaasanut Nunanullu Allanut Naalakkersuisoqarfimmit missiliutaaginnarallarput

2003-imiilli suliffissaaleqisut inunnik 403-nik ikileriarisimapput. 2007-mi qaammatit qulingiluassaanni illoqarfinni suliffissaaleqisut agguaqatigiissillugu inuit 1.523-iusimapput, tassa 2006-imi piffissamut tassanga naleqqiullugu inunnik 47-nik ikileriarisimalluni. 2007-mi qaammatit qulingiluassaanni suliffissaaleqisut procentiat 5,5%-iusimavoq ukiup siuliani piffissami tassani 5,7%-iusimalluni.

Suliffissaaleqisut ikileriarneri illoqarfinni amerlanerani atuuppoq, illoqarfinnili annerni annertunerulluni. Illoqarfinni ataasiakkaani suliffissaaleqisut amerliartorput siullermik Aasianni, Narsami aamma Tasiilami.

	2003	2004	2005	2006
Suliffissaaleqisut amerlassusaat	1.950	1.854	1.682	1.547
Sulisinnaasunit amerlassusaat	7,3 %	6,9 %	6,2 %	5,6 %

Tabel A.2. 2003-2006-imi illoqarfinni qaammammut ataatsimut suliffissaaleqisut amerlassusaasa agguaqatigiissinnerat

Pisiassat akiisa qaffariarnerat 2007-imi ukiup af faani siullermi 1,7%-iusimavoq, tassa danmarkimi aningaasat naleerukkiartorneqat assigalugu. Kalaallit Nunaannut pingaaruteqarpoq aningasat nalingisa apparitortorneq appassisumiinnerat aalajangiussimaneqarnissaat. Kalaallit Nunaanni aningaasat nalingisa apparitortorneqat nunani allani aningaasat nalingisa apparitortorneqat qaffasinneruppat unammillersinnaassuseq ajornerulissaaq.

Akitsuutitigit qaffariaatit 2007-mi ukiakkut ataatsimiinnermi Inatsisartunit akuerineqartut pisiassat akiinut naleqqersuutip 1,8%-imik qaffariarneranik

kingunerumaartoq naatsorsuutigineqarpoq. Ilutigisaanik uuliap nunarsuarmi niuerfimmi akia qaffakkiartorpoq, tamannalu assartuinermit aningaasartuutitut sunniuteqarsinnaalluni. Aningaasat nalingisa naleerukkiartornerat taamaattumik 2008-mi qaffannissaat naatsorsuutigineqarpoq.

	2002	2003	2004	2005	2006
Kalaallit Nunaat	1,4	3,3	1,0	2,3	2,2
Danmark	2,4	2,1	1,2	1,8	1,9

Tabel A.3. Piffissami 2002-2006-mi Kalaallit Nunaani aamma Danmarkimi akit nalingisa naleerukkiartornerat

Kalaallit Nunaata avammut niuernerata ataatsimut nalinga 2006-imi 2.417 mio. kr.-iusimavoq, tassa 2005-imi kisitsit assigalugu.

2007-mi qaammatit qulingiluaat tikillugu avammut niuernerq 1.735 mio. kr.-inik annertussuseqarsimavoq, tamanna 2006-imi piffissami tassani appasinnerusimalluni. Appariarnermut pissutaavoq 2007-mi anni-

kinnerusumik raajanik avammut niuernerq. Ukiunut kingullernut sisamanut naleqqiullugu 2008-mi pisat annikinnerunissaannik biologit raajat pillugit siunnersuuteqarnerat pissutigalugu 2008-mi raajanik avammut niuernerup appariaqqinnissaa naatsorsuutigineqarpoq. 2007-imi TAC-imut naleqqiullugu 2008-mi raajartassiissutit 5%-imik ikilisinneqarnissaat naalakkersuisut akuersissutigaat.

2007-imi qaammatini qulingiluani siullerni saarullinniarneq 40%-imik qaffariarsimavoq, saattuarniarnerlu sulikinguariartorluni. ICES-ip, Atlantikumi avannarlermi imaatigut ilisimatusarnermi ataqatigiissaarisuusup kaammattuutigaa saarullit malunnaatilimmik amerliartulerpata aatsaat saarullit aalisarfigineqarsinnaassasut.

Aatsitassarsiornermi ingerlataqarneq malunnaatilimmik qaffariarpoq. Kujataani Nanortallip eqqaani guultisiorfeqarpoq Maniitsullu eqqaani olivinimik piiasoqarluni. Annertuumik misissueqqissaartoqanera ilimagineqarpoq ukiut tulluuttut ingerlanerini aatsitassarsiorfinnik nutaanik ammaasoqarneranik kinguneqarumaartoq.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007*	2008*
Misissueqqaarnissamut akuersissutit amerlassusaat	6	11	12	12	14	15	18
Ujarlernissamut akuersissutit amerlassusaat	17	19	22	33	40	66	70
Piiaanissamut akuersissutit amerlassusaat	0	1	1	2	2	2	4
Ujarlermi aningaasartuutit (mio. DKK)	20,8	44,9	66,2	190,0	-	-	-

Tabel A.4 2002-2008-mi aatsitassanut manngertunut akuersissutit amerlassusaat

(*) Qinnuteqaatit suliarineqartut ilanngullugit

2006-imi Avannaani Qeqertarsuup-Nuussuup avataani immami suliarinnittussarsiuusisoqarpoq. Suliarinnittussarsiuussinerup taassuma immikkoortuani siullermi ukiup naanerani ingerlatseqatigiiffinit sisamaniit ujarlernissamut paaanissamullu akuersisuteqarnissamut qinnuteqaatinik kinguneqarpoq. Suliarinnittussarsiuussinerup immikkoortuata aappaa 1. august 2007-mi naalakkersuisunit aallartinneqarpoq, qinnuteqaatit 1. februar 2008-mi tunniunneqarnissaannik piffissaqartumik.

Takornariartitsinerup aningaasarsiornikkut siuariatornermut tapertaanera suli annikippoq. Inuusutisarsiuullu pingaaruteqarnera suli annertusiartorluni. Piffissami 2002-2006-imi hotellini unnuisartut amerlassusaat 37%-imik amerliarsimapput. 2007-imi ukiup affaani siullermi 2006-imi piffissamut tassunga naleqqiullugu hotellini unnuisarnerit 4,5%-imik ikile-riarsimapput.

	2002	2003	2004	2005	2006
Kalaallit Nunaat	94,6	100,6	95,5	106,7	104,0
Nunat allat Danmark ilanngullugu	84,8	92,2	95,2	109,2	141,4
Hotellini unnuisarnerit katillugit	179,3	192,8	190,8	215,9	245,4

Tabel A.5. 2002-2006-imi hotellini unnuisarnerit (unnuinerit 1000-it) nunanut najugaqarfiusunut agguarlugit.

A.2 Kommunit aningaasarsionerat

2003-miilli kommunit ingerlatsinermut aningaasartuutaat agguaqatigiissillugu ukiumut 3,8%-imik qaffassimapput. Kommunit 2006-imi katillutik 120 mio. kr.-inik amigartooruteqartussatut missingersuusiorsimapput, naatsorsuutilli takutippaat 149 mio. kr.-inik sinneqartoortoqartoq. 2006-imut missingersuutit naatsorsuutillu nikingassutaat tassaaneruvoq sanaartugassat arlallit kinguaattoornerat isertitallu naatsorsuutigisamik qaffariarsimanagerat.

2007 kommunit katillutik 180 mio. kr.-inik amigartoorinissamik missingersuusiorput. Amigartoorinissamut pissutaanerusut tassaapput sanaartornermut aningaasartuutit qaffakkiartuinnartut. Kommunit sanaartornermut missingersuutaasa qaffakkiartornerat annertuallaamik ingerlataqalernermik kinguneqarsinnaavoq, sanaartornerup iluani akit akissarsiallu qaffallutik.

	2003	2004	2005	2006	2007
Ingerlatsineq	2.186	2.305	2.367	2.429	2.540
Sanaartorneq	317	230	213	402	441
Isertitat	-2.485	-2.640	-2.729	-2.711	-2.801
Katillugit	17	-105	-149	-149	180

Tabel 1.7. Kommunit naatsorsuutaat missingersuutaallu

Najoqqutaq: KANUKOKA: Kommunit naatsorsuutaanni kisitsisit pingaarnerit.

Kommunit aqqissuuteqqinneqarnissaat eqqarsaatigalugu pingaaruteqarpoq sukangasuumik aningaasartuutitigut aqutsinissaq. Kommuninut nutaanut naleqqiullugu maannakkut kommuniusuni kommunalbestyrelsit naleqqutingitsumik aningaasaqarnikkut pissusilersornissaat pinngitsoorneqassaaq. Piffissami ikaarsaarfiusumi kommunit aningaasaqarnikkut iliuseqarnissaat pillugu 2007-mi ukiakkut ataatsi miinneranni lnatsisartut taamaattumik aalajangersaassapput.

